

Jakob Emil Hardersen

Fridtjof Nansens operasjonelle kode

En analyse og sammenlikning av Nansens og president Wilsons politiske personligheter

Masteroppgave i statsvitenskap

Veileder: Torbjørn L. Knutsen

Juni 2022

Jakob Emil Hardersen

Fridtjof Nansens operasjonelle kode

*En analyse og sammenlikning av Nansens og president
Wilsons politiske personligheter*

Masteroppgave i statsvitenskap
Veileder: Torbjørn L. Knutsen
Juni 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Fridtjof Nansen er kjent som et komplekst menneske med sprikende karakteristikker og egenskaper, men hva kan man si om hans politiske personlighet? I denne oppgaven utsetter jeg Nansen for den operasjonelle kodeanalysen for å avdekke hvilke motivasjoner og behov som lå til grunn i hans politiske essens etter oppholdet i Washington fra 1917-1918 og møtet med president Woodrow Wilson. Jeg har analysert ett av Nansens private brev til Sigrun Munthe, og én offentlig tale. Resultatene mine sammenliknes med resultatene fra en liknende analyse av Wilsons operasjonelle kode, og det kommer fram gjennom hypotesetesting at Nansen og Wilson var enige om enkelte saker, men at de samtidig ikke var enige på et dypere, politisk personlighetsplan. Analysen viser også at statsvitenskapen kan dra nytte av politisk-psykologiske perspektiver i undersøkelser av hvorfor beslutningstakere handler som de gjør.

Nøkkelord: operasjonell kode, motivasjon, behov, politisk personlighet, beslutningstaking

Abstract

Fridtjof Nansen is known as a complex human being with paradoxical characteristics and abilities, but what can be said about his political personality type? In this paper, I subject Nansen to the operational code analysis in order to uncover what motivations and imageries constituted his political essence after the stay in Washington from 1917-1918 and the meeting with President Woodrow Wilson. I have analyzed one of Nansen's private letters to Sigrun Munthe, as well as one public speech. My results are compared to results from a similar analysis of Wilson's operational code, and it shows through hypothesis testing that Nansen and Wilson agreed on given political matters, but at the same time that they were not in agreement on a deeper, political personality level. This analysis also brings to light what the political sciences can gain in the study of decision-making by including a political psychology perspective.

Key words: operational code, motivation, imagery, political personality type, decision-making

Forord

«Journey before destination», lød det så klingende godt fra ei amerikansk fantasybok jeg leste tidligere dette semesteret, innimellom artiklene, biografiene og Nansens egne tekster. For nå, ved enden av dette 5-årige masterstudiet – lektorutdanninga mi i samfunnsfag og nordisk – er det reisen i seg sjøl jeg tenker aller mest på.

Men jeg hadde ikke kommet langt uten god hjelp. Jeg vil derfor først få takke min bauta av en veileder, Torbjørn L. Knutsen, for upåklagelige og konstruktive tilbakemeldinger. Din innsikt og drivkraft dro Nansen ut av fortidas skygger.

Jeg vil også takke Iver B. Neumann for å ha latt meg lese gjennom hans uferdige manuskript om Nansen som norsk diplomat, og for inspirasjonen til egen skriving som fulgte.

En stor takk går også til deg, Thina, for at vi kunne være Nansen-nerder sammen underveis i skriveprosessen. Takk for korrekturlesinga, og for at du holdt ut med tankemylderet mitt.

Til lektorkullet 2017: Hjertelig takk for det sosiale samværet, diskusjonene, rundene med vinlotteri og for alle de uforglømmelige festene.

Til kollokviegruppa mi gjennom fem heile år: Takk for de vennskapelige båndene som jeg veit vil vare livet ut. Om det ikke var for dere, hadde veien til forelesningssalen, seminarene og eksamenslokalet vært uoverkommelig.

Til rollespillgruppa mi: Takk for gode avbrekk fra virkeligheta hver søndag. Jeg har levd lenge på latterkulene og eventyrene våre.

Til mamma, pappa, søsknene mine og resten av familien min i nord og sør: Takk for tålmodigheta, gode råd og økonomisk støtte. Jeg greide det til slutt.

Og sist, men ikke minst, en evig takk til deg, Jeanett. Ingen av ordene i denne oppgaven ville falt ned på papiret til å begynne med viss det ikke hadde vært for deg.

Trondheim, våren 2022

Jakob Emil Hardersen

Figurer og tabeller

Figur 1 Alexander Georges filosofiske og instrumentelle spørsmål.....	15
Figur 2 Ole Holstis operasjonelle kodetypologi.....	16
Figur 3 Stephen Walkers reviderte versjon av Holstis typologi.....	17
Figur 4 Walkers fire antakelser om politisk personlighet.....	19
Tabell 1 Walkers forestillingsfrekvenser og hvordan de dominerer.....	18
Tabell 2 Fordelinga av Fridtjof Nansens behovsforestillinger.....	35
Tabell 3 Fordelinga av Fridtjof Nansens personlighetsindikatorer.....	36
Tabell 4 Nansens og president Wilsons operasjonelle koder.....	38
Tabell 5 Kjikvadrattest av Nansens og Wilsons koder.....	39

Innholdsfortegnelse

Sammendrag // Abstract	v
Forord	vii
Figurer og tabeller	viii
1. Innledning	1
2. Oppgavens bakteppe	5
2.1 <i>Nansen-litteraturens flerfoldighet</i>	5
2.2 <i>Vogts inntrykk av den politiske Nansen</i>	8
2.2.1 <i>President Wilsons fjorten punkter</i>	9
3. Metode	11
3.1 <i>Kildekritikken: et generelt rammeverk</i>	11
3.1.1 <i>Valg av primærkilder</i>	12
3.2 <i>Den operasjonelle kodeanalysen: en spesifikk framgangsmåte</i>	13
3.2.1 <i>Hvordan koda jeg kildematerialet?</i>	19
4. Empiri og analyse	21
4.1 <i>«Brev til Sigrun Munthe» (1917)</i>	21
4.2 <i>«Nationenes Forbunn» (1919)</i>	23
5. Diskusjon og konklusjon	35
5.1 <i>Nansens operasjonelle kode</i>	35
5.2 <i>Nansen og Wilson: enige eller uenige?</i>	38
5.3 <i>Den operasjonelle kodeanalysens nytteverdi</i>	40
6. Avslutning	45
Kildeliste	47

1. Innledning

Jeg er ikke skapt til å være diplomat i lengden, å skulle avladelig lirke og unnerhandle med politikere, og folk som ingen linjer har og ikke vet hvad de selv vil, men bare svever runnt og spør efter hvad andre og publikum mener.

Nansen i brev til vennen Erik Werenskiold 28. september 1917. (*Brev III*, s. 285)

I skrivende stund er det snart ett hundre år sia Fridtjof Nansen mottok Nobels fredspris for sitt humanitære arbeid i det sultrammede Øst-Europa (Vogt, 2012, ss. 403-404). Første verdenskrig, i forkant av denne matkrisa, med sine uforutsette grusomheter og barbariske vold, satte sine spor i den ellers så eventyrlystne nordmannen. Full av tvil sto han på sidelinja mens sammenstøtene raste foran verdens øyne, uten en klar tanke om hvordan han skulle forholde seg til kampene eller hvordan dette skulle ordne seg (Vogt, 2012, s. 301). Et seirende Tyskland var et utenkelig scenario for ham. Muligheta for tysk seier skremte Nansen i så stor grad at han heller ville «flytte til Grønland og bli Eskimo» (*Brev III*, s. 308) enn å leve med tyske seierherrer vaggende omkring. Med andre ord var Europas skjebnesvangre konflikt noe som rokka ved Nansens indre fundament. Det slo sprekker i hvordan han oppfattet verdensordenen og det internasjonale. Den politiske Nansen var under press, og i ferd med å endre seg.

Fra tidligere kjenner vi Nansen best som polfareren, jaktmannen og naturelskeren; som den fremadstormende pionéren og fryktløse oppdageren. Først og fremst som en zoolog, med interesse for Darwins lære og den naturvitenskapelige metoden. Dernest som en aktiv samfunnsdebattant, engasjert i unionsoppløsninga på begynnelsen av 1900-tallet, og som en drivkraft bak opprettholdelsen av det norske monarkiet. En mann som stilte opp for sitt fedreland, men som samtidig var en utålmodig og rappkjefte pragmatiker som ikke kunne fordra veike eller handlingslammede politikere. Med andre ord var Nansen til enhver tid som et vandrende persongalleri av ulike typer mennesker, som på hver sine respektive vis utfylte ham, men som også fylte ham med paradokser og motsigelser.

Men hvor godt kjenner vi egentlig Nansen som et *politisk* vesen? Nærmere bestemt hans politiske personlighet og tankegodt? Da første verdenskrig gikk over i sin avsluttende fase i 1917 etter at amerikanerne gjorde sitt inntog i Europa, leda Nansen en norsk handelsdelegasjon på vei til Washington på oppdrag fra regjeringen Knudsen (Jølle, 2020, s. 134). Den norske stats nøytralitet hadde sådd tvil i amerikanske sinn om hvilken side Norge egentlig sto på, og Nansens oppgave var å sikre at handelsforbindelsene mellom Norge og USA fortsatte som før.

Og det var under dette Amerika-oppholdet, som til Nansens store forargelse varte altfor lenge, at Nansen fant sitt store politiske ideal. En politiker med klare framtidsplaner og konkrete målsettinger: President Woodrow Wilson. Hans internasjonale institusjonalisme, og idéene om hvordan verden skulle bygges opp igjen etter første verdenskrig, inspirerte Nansen:

Amerikanerne forsto at dersom slike forbrytelser ikke fikk konsekvenser, sto menneskehetens høyeste moralverdier for fall. Det var nettopp disse verdiene fremtidens samfunn for menneskene måtte bygges. (Vogt, 2012, s. 343)

Med andre ord tolker jeg det Vogt skriver i *Mannen og verden* (2012) som at Nansen var dypt enig med Wilsons politiske prosjekt. Men meinte Nansen egentlig dette og var han så enig med Wilson som Vogt skal ha det til?

Hensikten med denne masteroppgaven er å analysere Nansen politiske personlighet. Metoden min er *den operasjonelle kodeanalysen* som amerikanske samfunnsvitere utvikla fra og med 50-tallet og utover i et forsøk på å forstå hvordan sovjetiske statsmenn opererte og kom fram til sine politiske beslutninger. Ved å stille spesifikke *filosofiske* og *instrumentelle* spørsmål angående et gitt politisk individ, kan man friste å finne svar på hvordan dette individet oppfatter politikens verden og ens motstandere, og dermed kanskje si noe vettug om deres politiske personlighet og handlingsrammer. Et knippe eksempler på tidligere forskning som implementerer den operasjonelle kodeanalysen som framgangsmåte, finner vi i analysene av politiske beslutningstakere som Henry Kissinger (Walker, 1977), president Jimmy Carter (Walker et al., 1998), Mao Zedong (Feng, 2005), islamske ledere som Erdoğan, Ahmadinejad og Meshal (Özdamar, 2017), og president Vladimir Putin (Dyson & Parent, 2018).

Metoden bygger på bidragene til Nathan Leites (1951; 1953), Alexander George (1969), Ole Holsti (1977) og Stephen Walker (1990; 1995 [1987; 1986])¹, men samtidig skal det nevnes at denne framgangsmåten naturligvis er i utvikling fremdeles, også etter innspillene som kom på 1980-tallet. For eksempel viderefører Walker et al. (1998) Walkers (1990; 1995) arbeider i deres analyse av Jimmy Carter, men de legger eksempelvis større vekt på hvordan aktøren bruker transitive verb i sine uttalelser [Verbs in Context System] og hvordan ordbruken kan peke mot én eller flere av de politiske personlighetstypene. Basert på gitte poengsummer, utifra ordvalg og ordbruk, beregnes den operasjonelle koden, men dette er imidlertid ikke mi

¹ Originalt utga Walker artiklene «The Evolution of Operational Code Analysis» og «Woodrow Wilson's Operational Code» i 1987 og 1986, men tekstene har sida den gang gjennomgått revidering og ny utgivelse henholdsvis i 1990 og 1995. Dermed er det de reviderte utgavene jeg kommer til å vise til.

tilnærming. Jeg velger å benytte meg av Walkers (1990; 1995) tidligere versjon fra 1980-tallet, fordi den, for det første, er en versjon som er mer kvalitativt retta og dermed mer egna for dyptgående tolkningsarbeid, etter mi vurdering. Men også, for det andre, fordi dette er den versjonen som brukes i analysen av president Wilson (Walker, 1995); den analysen jeg akter å skulle sammenlikne min analyse av Nansen med. Mitt inntrykk er dessuten at den operasjonelle kodeanalysens innhold ikke har endra seg på innholdsmessig vis etter bidragene på 80-tallet, men at det som *har* endra seg heller er måten man beregner kodene på.

Det betyr samtidig ikke at ei mer kvantitativ tilnærming er unyttig i denne sammenhengen, men jeg velger å avgrense denne oppgaven til en mer kvantitativ framgangsmåte. Jeg benytter meg samstundes eksempelvis av kjikvadrattesten [goodness-of-fit test] og forholdstall, men der stopper min kvantitative tilnærming. Det ville dog vært ypperlig for heilheta sin del å få se en operasjonell kodeanalyse av Fridtjof Nansen som i større grad baserer seg på de kvantitative metodeoppdateringene til Walker et al. (1998). I oppgavens tredje kapittel vil jeg derimot gå nærmere inn på utgaven *jeg* bruker, og redegjøre for de valgene jeg har tatt underveis. Generelt sett har jeg forsøkt å innta en kildekritisk posisjon, hvor jeg ønsker å avdekke om Nansen-påstandene jeg finner i sekundærkildene stemmer overens med primærkildene skrevet av Nansen sjøl. Som den godeste Holmes, er det detektivens sti jeg skal vandre langs.

Men før jeg kommer så langt på vei, skal jeg i det andre kapitlet greie ut om oppgavens bakteppe og forsøke å posisjonere meg i den vitenskapelige debatten. Litteraturen om Nansen er flerdimensjonal, men jeg skal prøve å gi leseren et kjapt innblikk i hvordan situasjonen er på feltet. I forbindelse med det skal jeg også bevege meg inn på hvorfor jeg har valgt akkurat dette problemområdet. Én av grunnene er at jeg kom over en interessant påstand da jeg leste gjennom Nansen-biografien skrevet av Carl Emil Vogt, hvor Vogt legger fram at Nansen var bergtatt av president Wilson og at møtet med ham i Washington var «en oppvåkning» (Vogt, 2012, s. 345). Ved første øyenkast kan det virke åpenbart at Nansen og Wilson var dypt enige. Begge var forkjempere for en internasjonal institusjon, Folkeforbundet, og begge ønska seg en større grad av internasjonalt samarbeid for å få bukt med den brutale krigføringa som lå i glørne etter første verdenskrig. Det er lett å lese dem som politiske åndsfrender.

Samtidig kan det være mer nyansert. Hva om Nansen og Wilson kun var enige på et overfladisk plan, altså fra sakstiffelle til sakstiffelle, men ikke enige på et dypere, politisk personlighetsplan? Dersom oppgavens problemstilling er hvorvidt Fridtjof Nansen var så enig med Woodrow Wilson som Vogt skal ha det til eller ikke, vil oppgavens forskningsspørsmål i så fall være i hvilken *grad* de to kan ha vært enige. I forlengelse av dette skal jeg forsøke å undersøke og teste to aktuelle hypoteser: Førstehypotesen min (H_1), som sier at Nansen og

Wilson var enige i enkelte sakstiltfeller, og andrehypotesen min (H_2), som sier at Nansen og Wilson var enige på et dypere, politisk personlighetsplan. Dersom Vogt har rett, kan man forvente at andrehypotesen bekreftes, men viss mine kritiske innvendinger holder vann, kan førstehypotesen beholdes og andrehypotesen avkreftes. I oppgavens fjerde kapittel er det dette jeg skal forsøke å finne fram til. Ved hjelp av den operasjonelle kodeanalysen skal jeg ta for meg to tekster skrevet av Nansen, og prøve å kategorisere Nansens politiske personlighet ved å tolke sitatene hans. Kategoriene det er snakk om, inngår i Stephen Walkers (1990; 1995) reviderte utgave av Ole Holstis (1977) typologi, som jeg kommer tilbake til i kapittel tre.

I oppgavens femte kapittel skal funnene mine settes inn i en større sammenheng. Først skal jeg oppsummere Nansens politiske personlighet slik jeg tolker det, og deretter skal jeg sammenlikne resultatene mine med funnene i Walkers (1995) operasjonelle kodeanalyse av president Woodrow Wilson fra 80-tallet. Jeg skal vurdere hvor godt resultatene våre stemmer overens, og videre diskutere hva slags betydning dette har. Her vil jeg også vurdere oppgavens validitet og reliabilitet, særlig med utgangspunkt i en kritisk gjennomgang av mine subjektive tolkninger og valg av kildemateriale, og forsøke å bedømme om den operasjonelle kodeanalysen har lyktes eller ikke i mitt spesifikke tilfelle. I tillegg skal jeg gå nærmere inn på mulige alternative forklaringsmåter, for å undersøke om det finnes metoder som kunne ha avdekket noe den operasjonelle kodeanalysen ikke greide å gjøre.

Mot slutten kommer jeg til å konkludere med at Nansens og Wilsons operasjonelle koder ikke sammenfaller under forutsetningene presentert i denne oppgaven. Jeg bekrefter førstehypotesen min, om at Nansen og Wilson var enige i enkelte saker, og jeg forkaster andrehypotesen om at de var enige på et dypere, politisk personlighetsplan. I forlengelse av dette er svaret på forskningsspørsmålet mitt at Nansen og Wilson i liten til ingen grad var enige med unntak av i enkelte sakstiltfeller, eksempelvis når det gjelder etableringa av Folkeforbundet, sikringa av frihandel og samarbeid, og restaureringa av skadeskutte småstater.

2. Oppgavens bakteppe

I dette kapitlet går vi tilbake til Nansen som et flerdimensjonalt menneske. Kapitlet begynner med en kort redegjørelse av Nansen-litteraturen, før den snevrer seg inn mot den politiske Nansen, som er oppgavens grunnleggende fokus. Mot slutten vil jeg også inkludere en gjennomgang av president Wilsons fjorten punkter.

2.1 Nansen-litteraturens flerfoldighet

Det er ikke underlig at en så flersidig mann som Fridtjof Nansen fordrer et sammensurium av ulike litterære tolkninger. Han var en person som besatte forskjellige roller til ulike tider, og biografene har forsøkt å fange disse sidene ved ham ved flere anledninger. Allerede seint på 1890-tallet kom de første Nansen-biografiene på trykk: *Fridtjof Nansen 1861-1893* (1896) og *Fridtjof Nansen 1893-1896* (1897), skrevet av Nordahl Rolfsen og professor Waldemar C. Brøgger, med innslag fra blant annet Christian Krogh og Bjørnstjerne Bjørnson. Nansen-feberen råda både under og etter den farefulle turen hans over den grønlandske isen (Vogt, 2012, s. 90), og det er bemerkverdig at Nansen var en så populær figur i sin samtid at de første biografiene om ham sto ferdigskrevet før han knapt hadde fylt 40 år.

For det er kanskje dette som utgjør den mest kjente utgaven av Fridtjof Nansen: ekstremспортutøveren og sportsmannen, som man også finner skildra i Jon Sørensens *Fridtjof Nansens Saga* (1931), Asbjørn Øverås' *Mannen og verket* (1946), Tim Greves tobindsverk (1973; 1974), William Whitelys «Fridtjof Nansen» (2006), Harald Dag Jølles *Oppdageren* (2011) og Carl Emil Vogts *Mannen og verden* (2012). Om polfareren i tjueåra som kryssa Grønland på ski i 1888, dertil med ansvaret for ikke mindre enn fem andre menn på en ferd som Nansen godt visste at kunne gå uhorvelig galt (Jølle, 2011, s. 65). Med andre ord historia om en mann som oppsøkte farene som lå der ute, og som må ha fått en mestringsfølelse av å gjennomføre det umulige. For etter suksessen med reisen over Grønland og kjendisstatusen som fulgte, samla Nansen inn penger til enda en ekspedisjon, denne gangen til Nordpolen i 1893 (Whitely, 2006, s. 1654). Denne delen av den biografiske litteraturen beskriver altså en eventyrlysten og reiseglad nordmann, som heile tida søkte nye utfordringer.

En annen, og kanskje mindre kjent versjon av Nansen, er den man finner i biografiene som skildrer ham på det mer personlige planet. I Liv Nansen Høyers biografi *Eva og Fridtjof Nansen* (1954), tar Nansen Høyer leseren med på kloss hold. Dattera skriver om de rolige stundene ved familielivet: «Og ofte om kveldene når det var stille, blank fjord, rodde mor og far en tur, og jeg hørte mor synge der ute» (Nansen Høyer, 1954, s. 34), men samtidig er det ikke et rosenrødt

og enkelt familieliv biografene skildrer. I denne delen av litteraturen kommer det òg fram at Nansen var en kvinnebedårer, og at han kunne finne på å rømme fra de personlige problemene sine framfor å ta tak i dem. Vogt presenterer et eksempel på førstnevnte, når han i *Mannen og verden* skriver at Eva, Nansens første kone, skreiv det følgende til mannen sin mens han var på hemmelig oppdrag av den norske regjeringen i London i 1905: «Det er akkurat som om du og jeg ikke lenger er gift sammen» (sitert fra Vogt, 2012, s. 251). Eva sendte ham dette brevet mens hun sakte ante at Nansen begynte å falle for Sigrun Munthe, kvinna som skulle bli hans andre kone. Igjen ser vi tegn til den motstridende figuren Fridtjof Nansen: På den ene sida var han en mann hengiven overfor familien sin, som tok dem med ut i naturen, på hytta og på jakt i fjellet, men på den andre sida var han rastlaus med kvinnene i livet sitt, sjeldent i ro, verken emosjonelt eller geografisk, og uforutsigbar.

Ei tredje side av Nansen bærer et mer naturvitenskapelig preg. Nansen var i kjernen en vitenskapsmann, med interesse for zoologi og biologi, og han forska blant anna på nervesystemet til den maritime ormearten *myzostoma* (Haas, 2003, s. 515). Denne fasinasjonen med naturen og dyrelivet, heilt ned på det mikroskopiske nivået, gir mening med tanke på Nansens liv og virke: Han ville vite alt om det som vites kunne, så lenge det fenga ham. Litteraturen om denne sida av Nansen er dermed en utømmelig brønn av interessefelter og forskjellige lærdommer. Han var opplukt av alt fra hydrologi, geologi og ontologi, til etnografi, sosiologi og statsvitenskap (Gorshkov, 2011, s. 137). Og det er spesielt dette siste området denne oppgaven skal peile seg inn mot: den *politiske* Nansen.

Mye er skrevet om den politiske Nansen fra før av, både med positiv andakt og kritisk innstilling. Bernt Hagtvat (2010) har for eksempel sitert en av Nansens kanskje mest kjente og kontroversielle utsagn: At nestekjærlighet er realpolitikk (Hagtvat, 2010, s. 66). I dette sitatet ligger det latent at Nansen var svært opptatt av hvordan stater oppførte seg, og at de små nasjonene, med sitt nestekjærlighetsfundament, generelt var fredeligere enn sine større og maktgriske parter. En idé om at internasjonalt samarbeid kunne bøte på det Nansen kalte «rovdyrpolitikken» som de store statene førte. Igjen ser man at Nansens zoologiske bakgrunn gjennomsyrrer personlighetstrekk og ordvalg: Det utgjør verdensbildet hans. For her er det rovdyrmetaforen som råder i Nansens inntrykk av det internasjonale anarkiet, som om verden i seg sjøl er et økosystem av jegere og byttedyr; en alles kamp mot alle.

Den delen av den politiske Nansen som kanskje er mest omtalt, er den som hefter seg med hans humanitære arbeid etter første verdenskrig, og i denne litterære leiren finner vi bidrag fra Hambro (1976), Jensen (1986), Bjørke (1992), Stenseth (1993), Tolleshaug (2001), Hegge (2002), Chetail (2003), Jackson (2003), og Wisting og Liseter (2004). Her skildres Nansens

engasjement for flyktningene og de sultrammede i Øst-Europa, men også hans personlige utfordringer med å samarbeide, hvor egenrådig han kunne være og hvor frustrert han var over hvordan stormaktene tok for seg alt de måtte ønske uten omtanke for småstatene. Det gir meining at Nansens humanitære side vektlegges i så stor grad, med tanke på at innsatsen på dette feltet var det som la grunnlaget for tildelinga av Nobels fredspris.

Jølle skriver også om den politiske Nansens virke, og i biografien *Utfordreren* (2020) framstår Nansen til å begynne med som en pessimist i synet på internasjonal politikk. Særlig under første verdenskrig – hvor Nansen blir gjort oppmerksom på menneskehetas økende evne til brutalitet – var konsekvensene av konflikt skremmende synliggjort (Jølle, 2020, s. 164). Krig var plutselig vanskelig å rettferdiggjøre for Nansen, sjøl om den naturvitenskapelige forskeren i ham muligens hadde ansett krig som ei nødvendighet til å begynne med, fra naturens side. I dette øyeblikket kan det virke for Nansen som at sivilisasjonene er dømt til undergang, men så skjer det noe som får ham til å sperre det indre øyet opp: USA, som riddere i skinnende rustninger, trer inn på den europeiske slagmarka i 1917 for å redde kontinentet (Jølle, 2020, s. 165). Brått var det for Nansen som om krigen hadde fått betydning. Målet var nå å skape en ny og fredeligere verdensorden, med amerikanerne og deres idéer i ledelsen. Denne delen av litteraturen om den politiske Nansen, med Jølle som eksempel fra det siste tiåret, kan sies å beundre Nansens holdninger og humanitære arbeidsinnsats.

Samtidig må det nevnes noe om den delen av litteraturen som stiller seg kritisk til Nansens politiske tankegods. Verk som Jostein Nerbøviks *Antiparlamentariske straumdrag i Noreg 1905-14: ein studie i motvilje* (1969) peker på Nansens forakt for evneveike politikere og deres mangel på langsiktige mål som en antidemokratisk indikasjon. Man kan dermed tolke Nansens radikale holdning til systemskifte og fortgang i den politiske prosessen som antiparlamentarisk, hevder Nerbøvik (1969), som om Nansen var fascistisk på lik linje med Vidkun Quisling og Nasjonal Samling, men dette forblir ei svak tolkning. For dersom man leser Nansens brev og artikler, vil man se at Nansens respekt for de politiske spillereglene kommer til syne særlig etter at idéen om Folkeforbundet slår rot i ham. Den politiske Nansen kan ha hatt trekk ved seg som kan tolkes i retning antiparlamentarisme, men denne tolkninga overskygges av Nansens internasjonale institusjonalisme som blomstrer etter møtet med Wilson.

Vogt for eksempel understreker denne åpenbaringen når han skriver at «Nansen var dypt imponert over [President] Wilson» (Vogt, 2012, s. 343). Og det er her kjernen i oppgaven min befinner seg: Den skal forsøke å føye seg inn i litteraturrekka om den politiske Nansen, men da særlig med utgangspunkt i Vogts inntrykk av ham som politisk person. For det har skjedd en endring i Nansen-biografiene gjennom årene som har gått. Til å begynne med lå fokuset på

Nansen som polfarer og eventyrer, og etter hans død dreide biografiene seg mer mot hans personlige liv og virke, før den på 1960-tallet tok ei kritisk stilling til hans påståtte rolle som erkenasjonalist og antiparlamentariker. Inn mot 2000-tallet og i årene etterpå fikk humanisten Nansen en større plass, mens i moderne tid, med Jølle (2011; 2020) og Vogt (2012) i spissen, har den nye litteraturen forsøkt å ta for seg Nansens politiske holdninger på et mer nyansert vis, og det er i denne tradisjonen oppgaven min befinner seg. I neste delkapittel er derfor målet mitt å gå Vogt i sømmene, for å undersøke om påstandene hans holder vann. Hensikten min vil være å finne fram til Nansens politiske essens.

2.2 Vogts inntrykk av den politiske Nansen

Med et generelt bilde av Nansen-litteraturen på plass, er det dermed på tide å ta et dypere dykk i den delen som er mest relevant for denne oppgaven. Den største grunnen til at jeg valgte Nansens politiske personlighet som mitt problemområde, var at jeg leste Vogts Nansen-biografi og beit meg merke i beskrivelsene av hvor bergtatt Nansen var av president Wilson og hans idéer etter Washington-oppholdet i 1917-1918. For eksempel skriver Vogt at:

[...] Wilson lanserte sine berømte "fjorten punkter". [...] For å sikre fred gikk han blant annet inn for nyordning av verden – gjennom å opprette et nasjonenes forbund. Nansen ble fullstendig begeistret. Dette ga for første gang mening til det meningsløse: Det ga krigen et formål. (Vogt, 2012, s. 343)

Problemstillinga mi forma seg i møtet med dette sitatet. For slik jeg leser det Vogt skriver, var Nansen enig med Wilsons tanker og idéer, og at dette i sin tur var med på å utvikle Nansens politiske personlighet. Vogt er ikke aleine om å hevde dette: Også Jølle (2020) og Knutsen et al. (2016) påstår at Nansen støttet opp om Wilsons internasjonale institusjonalisme, men stemmer det dermed at Nansen var så enig med Wilson som Vogt skal ha det til?

Det skal samtidig poengteres at Nansen nok *var* tydelig inspirert av Wilson, og et meget godt eksempel på dette er idéen om et nasjonenes forbund, som også Vogt viser til flere ganger, slik som når han skriver: «[Fridtjof Nansen] sto klar til å delta i byggingen av en ny verden gjennom Folkeforbundet» (Vogt, 2012, s. 346). Det er i sammenheng med dette ingen tvil om at Nansen var en forkjemper for Folkeforbundet. Han skreiv taler og artikler som argumenterte for hvorfor denne løsninga ville gagne de små nasjoner og resten av verden, og han blei valgt til formann for «Den Norske Forening for Nationenes Liga» i 1918 (Jølle, 2020, s. 170). Det er

med andre ord sterkt grunnlag for å hevde at Nansen var enig med Wilson når det gjaldt idéen om Folkeforbundet, men var Nansen enig med Wilson på et dypere plan av den grunn?

Dette leder oss tilbake til de to hypotesene jeg presenterte tidligere. Den første hypotesen er at Nansen var enig med presidenten fra sak til sak, og det er denne hypotesen jeg skal forsøke å bekrefte ved hjelp av min analyse. Samtidig står det en annen hypotese som hevder at Nansen og Wilson var enige på et dypere plan, og denne hypotesen har jeg som mål å avkrefte dersom argumentet mitt skal holde stand mot Vogts. Målet er å etterprøve Vogts inntrykk av den politiske Nansen, og undersøke om hans påstand stemmer overens med primærkildene. I kapittel 3 kommer jeg tilbake til hvilke primærkilder jeg har valgt å analysere, og hvorfor. Men før det, skal jeg i neste delkapittel gi en kort introduksjon av president Wilsons fjorten punkter, i og med at disse vil være nødvendige å ha med seg i oppgavens analysedel.

2.2.1 President Wilsons fjorten punkter

Mens Nansen oppholdt seg i Washington i 1918, presenterte president Wilson sine fjorten punkter i en tale til den amerikanske kongressen 8. januar. Det er ikke godt å si om Wilson delte punktene sine med Nansen under et av møtene deres i hovedstaden før talen, men det er ingen tvil om at nordmannen beit seg merke i innholdet. Wilsons program var globalt og internasjonalt: En visjon om verdensfred som skulle strekke seg på tvers av grenser, opphøre hemmelighold, og hvor USA skulle være det ledende fyrtårnet for demokratiske stater i bygginga av en ny verdensorden (Kissinger, 2014). Tanken om overstatlig samarbeid er samstundes ikke en ung tanke. Allerede på begynnelsen av 1300-tallet foreslo Dante ei liknende løsning, og på 1700-tallet var idéen tilstedeværende i forsøkene på en varig fred (Knutsen, 2016, s. 249). Wilson gis likevel gjerne æra for å ha konkretisert konseptet, eksempelvis med punktene, men ifølge Knutsen (2016) var planene til presidenten langt ifra ferdige da han kryssa Atlanterhavet på vei mot forhandlingene som venta i Versailles i 1919. De wilsoniske glørne hadde altså bare så vidt tatt fyr. Et nytt fredsforsøk var i ferd med å krystallisere seg.

Som Vogt (2012) hevder, var punktene til Wilson en åpenbaring for den politiske Nansen, men hva besto disse punktene egentlig av? Slik kan det oppsummeres:

1) Wilsons første punkt vektlegger åpenhet i forbindelse med fredsavtaler og diplomati. At internasjonalt samarbeid ikke skal privatiseres eller skyggelegges. 2) Det andre punktet taler for at det skal være åpen handel og sjøfart på tvers av verdenshavene, og at disse områdene skal være del av den internasjonale scenen. 3) Det tredje punktet viser til at alle stater må sikre frihandel. 4) Ved det fjerde punktet går Wilson inn for en generell avvæpning, med unntak av

styrkene som trengs for å holde orden innenriks. 5) Det femte punktet tar for seg kolonimaktene, og påpeker at suvereniteten til de koloniserte småstatene må respekteres ytterligere. Med andre ord et antiimperialistisk punkt.

Punkt seks til tretten går spesifikt inn på hvert sitt geografiske område. 6) Russland må få muligheta og den nødvendige hjelpa til å utvikle seg, og resten av verdenssamfunnet må ønske henne velkommen inn i varmen. 7) Belgia skal restaureres etter skadene fra første verdenskrig, slik at internasjonal lov og rett kan opprettholdes. 8) De okkuperte territoriene i Frankrike, derav Alsace-Lorraine, må komme til rette igjen under fransk kontroll. 9) Italias grenser må justeres slik at det tas hensyn til de ulike nasjonalitetene i området. 10) Det østerrike-ungarske folk må få rom og autonomi til å utvikle seg og sine stater. 11) Romania, Serbia og Montenegro skal evakueres, og verdenssamfunnet skal garantere at Balkan-statene får økonomisk uavhengighet og territorial integritet. 12) De tyrkiske delene av det tidligere osmanske riket skal sikres suverenitet, og de andre nasjonalitetene som hører til under tyrkisk styre skal få sikkerhetsgarantier og frihet innafor grensene. 13) Det polske folk skal få gjenreist den polske stat, og skal sikres fri tilgang til havet.

14) Men det fjortende og siste punktet er kanskje det aller viktigste:

A general association of nations must be formed under specific covenants for the purpose of affording mutual guarantees of political independence and territorial integrity to great and small states alike. (Wilson, i 'Address of the President of the United States', 1918)

Det er her episenteret av Wilsons internasjonale institusjonalisme befinner seg. For med opprettelsen av et slikt internasjonalt Folkeforbund, skulle verdenssamfunnet ha en samlende arena tilgjengelig, hvor man kunne arbeide for å sikre resten av punktene².

Tilbake til Nansens politiske åpenbaring under Washington-oppholdet 1917-1918, kan Folkeforbundet ha framstått for ham som en ambisiøs og framtidsretta plan, noe som mest sannsynlig passa utmerka for den målretta og utålmodige nordmannen. Wilson satt med den overnasjonale visjonen som Nansen drømte om. Det *var* ei framtid etter krigen allikevel.

² Punktene er henta fra en digitalisert utgave av Wilsons tale til Kongressen 8. januar 1918, som ligger i arkivene til universitetet i Michigan, digitalisert av Google. Se kildeliste.

3. Metode

I dette kapitlet skal jeg forklare hvordan jeg har tenkt å analysere Fridtjof Nansens politiske personlighet. Jeg vil begynne med en gjennomgang av den kildekritiske tradisjonen, som utgjør denne oppgavens generelle rammeverk. I forbindelse med dette skal jeg begrunne valget mitt av primærkilder. Deretter skal jeg utbrodere oppgavens spesifikke framgangsmåte: den operasjonelle kodeanalysen. Her vil jeg gå nærmere inn på dens opphav og historie.

3.1 Kildekritikken: et generelt rammeverk

Denne oppgaven har som mål å innta en kildekritisk posisjon. Sida 1800-tallet har kildekritikken vært en systematisk form for vitenskap, hvor problematikken knytta til kilder og antakelser basert på disse kildene løftes fram i lyset og diskuteres (Melve, 2018, s. 35). Med dette meiner jeg at påstander må etterprøves for å sikre at de stemmer overens med kildene. Kritikken skal foregripe svakhetene, og derav sikre argumentets pålitelighet og objektivitet. Denne formen for tenkning er grunnleggende for oppgaven min, og det er altså det generelle rammeverket jeg skal operere innafor. For kildekritikken er like viktig for statsviterne som for historikerne, og til syvende og sist er vi alle historikere (Moses & Knutsen, 2019, s. 120).

Jeg har tidligere presentert Vogts inntrykk av den politiske Nansen, og Vogt bruker tekster skrevet av Nansen sjøl i sin biografi. Sett med øynene til klassiske kildekritikere som Leopold von Ranke (1795-1886), er det *førstehandskilder* Vogt benytter seg av her – nærmere bestemt kilder viss innhold er direkte avleda fra situasjonen den dreier seg om eller ved at personen som skapte dem sjøl var til stede (Melve, 2018, s. 37). *Andrehandskilder* er i forlengelse av dette basert på førstehandskilder, og er dermed mindre troverdige i vitenskapelig sammenheng. Et begrepspar som kanskje er mer kjent i den moderne kildekritikken, er primær- og sekundærkilder, og det er dette begrepsparet jeg akter å nytte meg av. Vogts biografi, med utgangspunkt i påstandene om den politiske Nansen, er dermed å regne som en sekundærkilde for meg, og jeg ønsker å dobbeltsjekke denne ved å gå til de underliggende primærkildene.

Ettersom formålet mitt er å analysere Nansens politiske personlighet, og deretter sammenlikne Nansen og Wilson for å avkrefte eller bekrefte hypotesene mine, må jeg naturligvis velge meg primærkilder som egner seg til dette bruket. Det finnes flere måter å bruke primærkilder på: Man kan bruke dem som en *beretning*, som vil si at man bruker kilden som ei historisk saksopplysning (Melve, 2018, s. 37). Men når man skal friste å si noe om «opphavspersonens målsettinger, virkelighetsoppfatning og personlighetstrekk» (Melve, 2018,

s. 38), bruker man kilden som ei *levning*, altså som en rest av tidene som var. Derfor gir det mening for meg å gå til Nansens egne tekster – eller levninger – slik som Vogt gjør.

Men hvordan henter man opp de beste tekstene fra det litterære havdypet? Nansen skreiv ikke fint lite i løpet av sitt liv. Han lot pennen gå varm ved flere anledninger, men det eksiterer enkelte tekster i dette tilfellet som er mer relevante enn resten. I neste delkapittel skal jeg forsøke å bøte på dette ved å begrunne valgene mine av primærkilder.

3.1.1 Valg av primærkilder

Denne oppgavens kanskje største utfordring har vært å finne fram til de primærkildene som gir et best mulig inntrykk av Nansens politiske personlighet. Men i likhet med Vogt og andre Nansen-biografer, har jeg søkt til samlingene av Nansens brev og artikler, både bøkene og de digitaliserte utgavene som ligger på Nasjonalbibliotekets sider. I all hovedsak har jeg saumfart *Nansens Brev III* (1963) og *IV* (1966), og *Nansens røst II: artikler og taler* (1942), på jakt etter offentlige taler og artikler, men også privat korrespondanse som kan gi innblikk i Nansens tanker. Alle tekstene henta fra disse samlingene sammenfaller med definisjonen av levninger: De er rester av Nansens fortid. Jeg skulle samstundes ønske at jeg kunne analysert et breiere primærkildegrunnlag, men å analysere flere tekster dyptgående er en tidkrevende affære og dessverre ikke mulig innafor rammene til denne oppgaven. Jeg gikk dog inn for å etablere to grunnleggende utvalgs-kriterier: 1) Primærkilden må for det første speile den åpne og ærlige Nansen, men for det andre 2) må kilden også være politisk relevant. Og den endelige avgjørelsen om hvilke tekster jeg har valgt meg ut, baserte jeg på mitt skjønn etter å ha lest gjennom en tilstrekkelig mengde av tekster skrevet av Nansen.

Utifra disse kriteriene, endte jeg til slutt opp med å velge meg ut to primærkilder; ett privat brev og én offentlig tale. «Brev til Sigrun Munthe» fra 17. desember 1917 er fra mens Nansen oppholdt seg i Washington. Jeg valgte dette brevet fordi det gir oss et inntrykk av hvordan Nansen tenkte politisk mens han var på amerikansk jord. I tillegg er dette privat korrespondanse mellom ham og hans kommende kone, og jeg velger å tolke det som at Nansen kan ha vært åpen og ærlig med henne om hvordan han opplevde oppholdet, og når det kommer til tankene hans omkring første verdenskrig og internasjonal politikk.

«Nationenes Forbunn» fra 1919 er en tale Nansen holdt som formann i Den Norske forening for Nationernes Liga, og jeg valgte denne talen fordi den er direkte knyttet til president Wilson og hans politiske tankegods. Dersom det skal være mulig å hevde at Nansen og Wilson har sammenfallende politiske personligheter, og at de var enige med hverandre på et dypere plan,

er denne talen kanskje det mest egna stedet å lete på. Dessuten er talen et eksempel på den offentlige politiske Nansen, til forskjell fra den private politiske Nansen i brevet til Sigrun Munthe, og dermed vil analysen ta høyde for begge sidene av ham. Med andre ord vil det muligens bli en mer nyansert analyse ved å inkludere både offentlige og private tekster. Samtidig tolker jeg Nansen som åpen og ærlig i denne talen, med tanke på hvor mye opprettelsen av Folkeforbundet betydde for ham reint personlig.

I delkapittel 2.2.1 presenterte jeg president Wilsons punkter, som i seg sjøl også er én av primærkildene mine, og i utgangspunktet kunne jeg ha brukt punktene som en slags lakmustest i møte med Nansens tekster, for å undersøke om det er enighet å finne mellom ham og Wilson, men problemet da er at jeg kun kan behandle den første hypotesen. Punktene er enkeltsaker, som Nansen kan ha vært enige og uenige med henholdsvis, men punktene sier lite om hvor dyp enighet det kan ha vært mellom nordmannen og presidenten. Dermed, for å teste den andre hypotesen min, og i hvilken grad av enighet det kan være snakk om, trenger jeg å gå dypere til verks. I det kommende delkapitlet, skal jeg redegjøre for hvordan dette kan muliggjøres.

Samtidig skal det igjen nevnes at det finnes flere Nansen-tekster jeg kunne ha analysert, men som jeg dessverre ikke får plass til i denne oppgaven. Blant de private brevene til Nansen, finner man for eksempel «Brev til Erik Werenskiold» (1917, s. 285, i *Brev III*), «Brev til Vilhelm Holdt» (1918, s. 324, i *Brev III*) og «Brev til T.V. Lundell» (1920, s. 14, i *Brev IV*). Dette er brev til personer som i varierende grad var tett på Nansen, både venner og kolleger, og også her er han åpen og ærlig. Men tekstene er i mindre grad politisk relevante.

Når det kommer til artikler i *Nansens røst II*, kunne jeg eksempelvis inkludert «Nordens stilling og oppgaver under og etter krigen» (1917, ss. 536-546), «Nestekjærlighet» (1922, ss. 584-596) og «Tale ved mottagelsen av Nobels Fredspris» (1922, ss. 596-608). Disse tekstene var, i likhet med «Nationenes Forbunn», forfatta i den tidsperioden jeg er opptatt av å analysere, nærmere bestemt omkring tida da han var i Washington og årene etterpå. Med andre ord kan det være at den politiske Nansen framtrer tydelig her òg. I framtida hadde det derfor vært interessant om vi fikk se flere analyser som min, bare med andre av Nansens primærkilder i fokus, slik at man kan sammenlikne resultatene på tvers av de separate forskningsinnsatsene.

3.2 Den operasjonelle kodeanalysen: en spesifikk framgangsmåte

Men la oss tre tilbake til denne oppgaven. For å kunne avdekke Nansens politiske personlighet, og deretter sammenlikne hans med president Wilsons, trengs det ei systematisk tilnærming som evner å gripe fatt i deres essensielle personlighetstrekk. Interessen for personlighetstyper er

slettes ikke noe nytt fenomen. Hippokrates (460-377 f.Kr.) var allerede ute for bortimot 2500 år sia med sin teori om menneskelig temperament, hvor han påsto å kunne identifisere hvorvidt et individ var stabilt emosjonelt eller ikke, og om de var ekstroverte eller introverte (Furukawa, 1930). Med tanke på menneskets iboende trang til å ville forstå det uforståelige, er det ikke overraskende at vi har søkt å forstå personligheter fra tidlig av.

Og heller ikke den moderne psykologien har sluppet taket i forsøket på å kartlegge personlighetstyper eller analysene av disse. Tupes og Christal (1992 [1961], s. 225) bygde videre på årevis av denne typen forskning da de presenterte sin såkalte *femfaktormodell* på 1960-tallet. Ved å koke psykologisk personlighet ned til fem oppsummerende dimensjoner – åpenhet, planmessighet, ekstrovertsjon, omgjengelighet og nevrotisisme – ender man opp med kategorier som personligheta kan underordnes for å skape større mening. Å stille spørsmål ved om en person er åpen eller lukka, ekstrovert eller introvert, og så videre, leder til slutt til en form for typologi. Idéen til Tupes og Christal var altså i slekt med tankene til Hippokrates: Kan det være mulig å definere ulike typer personligheter ved å stille bestemte spørsmål?

Det er den samme, tidlause tankegangen som underbygger min framgangsmåte når jeg skal finne fram til Fridtjof Nansens politiske personlighetstype. *Den operasjonelle kodeanalysen* føyer seg inn i denne sosialpsykologiske rekka, men grunnen til hvorfor den vokste fram er tungt forankra i den internasjonale politikken som foregikk fra 1950-tallet og utover. For etter at andre verdenskrig var ved veis ende, og Europa lå med brukket rygg, var det USA og Sovjetunionen som skulle konkurrere om makt og innflytelse. I forbindelse med dette svulma det amerikanske behovet for etterretning opp. For hvem var egentlig Stalin og hva ville han med verdenspolitikken? Hva slags politisk beslutningstaker var han? Hvilke mål og meninger sverma omkring ham, og innad i resten av Politbyrået? Det fantes ingen rød telefon mellom stormaktene på denne tida og amerikanerne måtte dermed prøve andre kanaler.

Nathan Leites forsøkte å komme USA til unnsetning. I verkene *The Operational Code of the Politburo* (1951) og *A Study of Bolshevism* (1953) prøver Leites å introdusere den operasjonelle kodeanalysen som et svar på hvordan amerikanerne kunne lære mer om Politbyråets medlemmer. Han undersøkte hvordan bolsjevismen, Lenins og Stalins personligheter virka sammen, og hvordan dette manifesterte seg i kretsen av sovjetiske beslutningstakere. Leites forsøkte med andre ord å avdekke de sovjetiske ledernes politiske verdensbilde for å kunne forstå rammene for deres valg og handlinger, slik at amerikanerne fikk metta det økende informasjonsbehovet. Samtidig var det ikke innlysende hvordan denne metoden skulle arte seg. Leites' arbeid var komplekst, men dette betydde også at det var utfordrende for leserne å gripe fatt i og beskrive forskningsdesignet hans. Men femten år

seinere, på slutten av 1960-tallet, skulle Leites' forskning gjennomgå en vitenskapelig og nødvendig metamorfose.

Og det var Alexander George som sto for denne. I sin artikkel «The 'operational code': A neglected approach to the study of political leaders and decision-making» (1969), fremmer George at Leites var en pionér på feltet, og at det var merkelig at ingen seinere forskning baserte seg på liknende framgangsmåte. George var én av dem som vedgikk at kompleksiteten bak Leites' arbeid gjorde metoden vanskelig å begripe. Men for å bøte med dette hinderet, valgte George å omorganisere Leites' funn til svar på to typer spørsmål: *filosofiske* og *instrumentelle*. Tanken var at det skulle være enklere for statsviteren å angripe problemstillinga dersom man samla inn relevant empiri om politiske ledere og beslutningstakere ved hjelp av disse spørsmålene. De filosofiske overbevisningene virker inn på hvordan individet definerer situasjonen, mens de instrumentelle overbevisningene former individets handlingsrom, hevda George (1969). Den følgende oppsummeringa av spørsmålene er oversatt av meg:

FILOSOFISKE SPØRSMÅL

- F-1.** Hva er det politiske livs essensielle natur? Er det politiske univers harmonisk eller konfliktfylt? Hva er en aktørs politiske motstanderes fundamentale karaktertrekk?
- F-2.** Hva er prospektet på en eventuell realisering av ens fundamentale politiske verdier og målsettinger? Skal en aktør være optimistisk eller pessimistisk, og til hvilken grad?
- F-3.** Er den politiske framtida forutsigbar? På hvilken måte og til hvilken grad?
- F-4.** Hvor stor kontroll kan en aktør ha over den historiske utviklinga? Hva er ens rolle når det kommer til å forme og bevege historiens gang?
- F-5.** Hvilken rolle spiller hell og uhell når det er snakk om menneskelige forhold og den historiske utviklinga?

INSTRUMENTELLE SPØRSMÅL

- I-1.** Hva er den beste framgangsmåten for å velge seg politiske aksjonsmål?
- I-2.** Hvordan kan disse målene oppnås mest effektivt?
- I-3.** Hvordan kalkuleres, kontrolleres og aksepteres den påfølgende risikoen?
- I-4.** Når oppstår det best egna øyeblikket for politisk handling?
- I-5.** Hvilke bruksområder eller roller spiller midlene i fremminga av politiske interesser?

Figur 1: Georges filosofiske og instrumentelle spørsmål (George, 1969).

Men utviklinga av den operasjonelle kodeanalysen stoppa ikke med George. I 1977 tok Ole Holsti tak i spørsmålene som George stilte, og sammenfatta disse til en samla typologi hvor svarene på Georges spørsmål resulterte i seks typer av politiske personligheter. Holsti understrekte at situasjonene man analyserer er åpne for tolkning, og at målet kan være å forsøke å identifisere hvilken av personlighetstypene som gjør seg mest gjeldende for den gitte beslutningstakeren på det gitte tidspunktet. Forskninga til Holsti resulterte dermed i en oversiktlig flerfeltstabell, og jeg gjengir den under, etter mi eiga oversetting:

HVA ER DET POLITISKE UNIVERSETS GRUNNLEGGENDE NATURTILSTAND?		
HVA ER DEN GRUNN- LEGGENDE KILDEN TIL KONFLIKT?	Harmonisk (konflikt er midlertidig)	Konfliktfylt (konflikt er permanent)
Menneskets natur	A	D
Staters natur	B	E
Det internasjonale systemet	C	F

Figur 2: Holstis operasjonelle kodetypologi (Holsti, 1977, s. 158)

Her begynner man altså å ane konturene av den framgangsmåten som jeg skal benytte meg av i denne oppgaven. For det er Holstis typologi som danner grunnlaget for Walkers analyse av president Wilson, som jeg har tenkt å sammenlikne resultatene mine med, og typologien hans er dermed også grunnlaget for *min* kommende analyse av Nansens kode.

For Walker (1990 [1987]; 1995 [1986]) videreutvikla Holstis typologi på 1980-tallet, og kokte den enda mer ned enn de tidligere bidragsyterne. Det var ifølge Walkers forskning store likheter mellom maktbehovene til type D, E og F, og han slo dem derfor sammen. Walker satte opp en revidert typologi for å illustrere dette, og den fungerer som et koordinatsystem hvor Y-aksen er todelt: Fra origo og oppover markeres *behovet for makt* [nPow; need for Power], og fra origo og nedover markeres *behovet for tilhørighet* [nAff; need for Affiliation]. X-aksen markerer *behovet for måloppnåelse* [nAch; need for Achievement] kontinuerlig mot høyre (Walker, 1990, s. 411; 1995, s. 700). Dette resulterer i fire typer: A, B, C og DEF.

Personlighetstype A er i høyest grad motivert av et tilhørighetsbehov, mens type B karakteriseres av et behov for både makt og måloppnåelse. Type C har derimot et blanda behov for tilhørighet og måloppnåelse, mens type DEF kjennetegnes ved et høyt maktbehov. De tre behovene bidrar altså til å tydeliggjøre forskjellene mellom typene, og i figur 3 oppsummerer jeg hvordan. Teksten er oversatt til norsk av meg, men jeg har valgt å speilvende Walkers Y-akse for å få type A øverst i venstre hjørne, da dette gir mer mening intuitivt for min del:

<p>Behov for tilhørighet (nAff)</p> <p style="text-align: center;"><u>TYPE A</u></p> <p>Filosofisk: Konflikt er midlertidig, og forårsakes av menneskelige misforståelser og mangelfull kommunikasjon. En konfliktspiral, basert på feilvurderinger og impulsive motsvar, medfører en større fare for krig. Politiske motstandere er ofte påvirket av irrasjonelle forhold, men tenderer mot å svare positivt til forlik eller strenghet. Optimisme basert på lederens evne og vilje til å endre historias gang. Den politiske framtida er relativt forutsigbar, og den er mulig å kontrollere.</p> <p>Instrumentelt: Søk målsettinger innafor et rammeverk basert på felles interesser. Søk spesielt etter internasjonale mål med fleksible strategier som kontrollerer risikoen for å unngå eskalerende konflikt. Handle raskt når muligheta for forlik oppstår. Vektlegg bruken av midler som legger grunnlag for handlinger og kompromiss. Unngå tidlig bruk av vold.</p>	<p style="text-align: center;"><u>TYPE C</u></p> <p>Filosofisk: Konflikt er midlertidig, og det er mulig å omforme det internasjonale statssystemet slik at den latente harmonien kommer til uttrykk. Kilden til konflikt er det anarkiske systemet, som tillater flere forhold som i sin tur resulterer i krig. Politiske motstandere har varierende personligheter, målsettinger og måter de svarer på i forbindelse med forlik og strenghet. Man må være pessimistisk med tanke på sine egne mål, med mindre systemet endrer seg, fordi forutsigbarhet og kontroll over historias gang er svak under anarkiske forhold.</p> <p>Instrumentelt: Søk optimale mål iherdig innafor et forståelig rammeverk. Søk felles målsettinger, men kontrollerer risikoen ved å begrense midlene framfor målene. Handle raskt dersom muligheta for forlik oppstår og utsett bruken av eskalerende tiltak så lenge som mulig. Andre ressurser enn de militære er nyttige.</p>
<p>Filosofisk: Konflikt er permanent, og forårsakes av menneskets natur (D), nasjonalisme (E) eller det internasjonale anarkiske systemet (F). Ubalansert makt medfører en større fare for krig. Politiske motstandere er flyktige, og det er usikkert hvordan man best skal svare til forsøk på forlik eller strenghet. Optimisme svekkes over tid, og i det korte løp avhenger den av kvaliteten til lederskapet og maktbalansen. Forutsigbarheta er begrensa, og det samme gjelder kontrollen over historias gang.</p> <p>Instrumentelt: Søk avgrensa målsettinger på en fleksibel måte og bruk moderate midler. Bruk av militærmakt dersom motstanderen eller situasjonen tilsier dette, men kun som siste utvei.</p> <p style="text-align: center;"><u>TYPE DEF</u></p> <p>Behov for makt (nPow)</p>	<p style="text-align: center;">Behov for måloppnåelse (nAch)</p> <p>Filosofisk: Konflikt er midlertidig, og forårsakes av krigshissige stater. Feilkalkuleringer og forsoningspolitikk medfører en større fare for krig. Politiske motstandere er rasjonelle og kan avskrekkes. Optimistisk syn på det å realisere sine mål. Den politiske framtida er relativt forutsigbar, og det er mulig å kontrollere historias gang.</p> <p>Instrumentelt: Søk optimale mål iherdig innafor et forståelig rammeverk. Kontrollerer risikoen ved å begrense midlene framfor å begrense målene i seg sjøl. Alt av taktikk og ressurser er passende å bruke; inkludert bruken av makt dersom det tilbyr høy måloppnåelse med begrensa risiko.</p> <p style="text-align: center;"><u>TYPE B</u></p>

Figur 3: Walkers reviderte versjon av Holstis operasjonelle kodetypologi (Walker, 1995, s. 701)

Det som dermed skiller Holstis og Walkers typologier, er at Walker nyanserer forskjellene mellom de ulike typene ved å lage disse tre behovsdimensjonene. Der Holsti (1977) skiller mellom et harmonisk eller konfliktfylt syn på den ene aksen, og konfliktens kilde på den andre, utvider Walker (1990; 1995) koordinatsystemet ved å vise at for eksempel type B og DEF ikke står i fullstendig motsetning. I Holstis typologi kan det leses som at de seks typene står adskilte langs de to dimensjonene, mens det i Walkers utgave og analyse til dømes kommer fram at president Wilson både faller inn under type B og DEF; altså at presidenten både har harmoniske og konfliktfylte sider ved si politiske personlighet. Her tilbyr Walker med andre ord en mer mangfoldig typologi, hvor hver av typenes egenskaper og behov skildres i større detalj.

Og med denne reviderte typologien i mente, legger Walker videre fram en oversikt over hvordan de ulike behovene for makt, tilhørighet og måloppnåelse kan dominere beslutningstakeren i en gitt situasjon, utifra hvilken personlighetstype individet tolkes å falle inn under. Frekvensene gir en konkret pekepinn mot hvilke forestillinger forskerne kan forvente å finne tegn til når de analyserer tekster og taler skrevet av analyseobjektet eller handlingene deres (Walker, 1995, s. 702). Med andre ord bruker Walker frekvensene til å etablere forventninger i forkant av analysen, som han i tur sammenlikner med de faktisk observerte forestillingene i sine funn. Oppsummert ser dette slik ut:

STYRKEFORHOLD / DOMINANS									
Forestilling [imagery]	0	1	2	3	4	5	6	7	8
Behov for tilhørighet	BDEF					A			C
Behov for makt	A	C		F	E		D		B
Behov for måloppnåelse	DE	F	A				B		C

Tabell 1: Oversikt over forestillingsfrekvensene og hvordan de dominerer hverandre, basert på Walkers reviderte utgave av Holstis operasjonelle kodetypologi (Walker, 1995)

Samtidig påpeker Walker (1995, s. 702) at denne modellen er åpen for at analyseobjektet ikke nødvendigvis befinner seg i én av typene heile tida. Med dette meiner jeg at det kan oppstå situasjoner hvor individet endrer behov basert på omstendighetene, og derfor må Holstis typologi og Walkers frekvensforhold leses som et overordna og oversiktlig skjema, i samme stund som at forskeren er oppmerksom på at enkelte uoverensstemmelser kan forekomme. For eksempel skulle man kanskje forvente at en aktør av typen F vil vektlegge behovet for makt

(frekvens 3) tre ganger så høyt som behovet for måloppnåelse (frekvens 1), men dersom aktøren er av type A når det kommer til måloppnåelse (frekvens 2) samtidig som den er type F i forbindelse med behovet for makt, endrer forholdet seg i takt med den nye frekvensen. Med andre ord er det ikke sikkert at individet passer perfekt inn i kun én av typene.

Walker forklarer ytterligere at hans analyse av Wilsons operasjonelle kode baserte seg på fire antakelser (A1-A4) om forholdet mellom personlighet og politisk beslutningstaking:

A-1: Som et resultat av erfaringer fra barndommen, utvikler et individ dominante trekk ved si personlighet før ens politiske meninger former seg.

A-2: Individet har en tendens til å danne seg et system av politiske meninger som går overens med hens forskjellige behov for makt, tilhørighet og måloppnåelse.

A-3: Sjøl om individets politiske meninger kan utvikle seg relativt uavhengig av tilfeldige endringer blant individets personlige behov, kan miljømessig stimuli direkte påvirke individets behov i en gitt beslutningssituasjon.

A-4: I møte med ny informasjon eller miljøstimuli, kan individets motstridende behov være med på å forklare eventuell kognitiv rigiditet, dissonans eller kompromisslaus atferd.

Figur 4: Walkers fire antakelser om politisk personlighet (Walker, 1995, ss. 700-702).

I forbindelse med disse fire antakelsene, skal det nevnes at min oppgave ikke tar for seg hvordan Nansens barndom eller oppvekst kan ha påvirket hans politiske personlighet (A1). Det er en undersøkelse for en annen dag. Mitt formål er å analysere Nansen i det snauetidsrommet fra han ankom USA i 1917 til han dro i 1918, da han kunne ha blitt påvirket av president Wilsons tankegodt, og fram til han fikk fredsprisen i 1922. Men antakelsene A2-A4 er derimot fortsatt relevante for min analyse, og de legger et viktig grunnlag for den operasjonelle koden som heilhet. Det er behovene som utgjør de markørene jeg leiter etter, og det er mulig at behovene kan sprike dersom situasjonen tilsier det. For eksempel ville det vært forståelig om første verdenskrigs grusomheter la føringer på hvilke behov vi skimter hos Nansen.

Det som dermed gjenstår er å finne fram til de indikatorene som peker mot disse behovene for makt, tilhørighet og måloppnåelse. Da jeg grunnla valget mitt av primærkilder, nevnte jeg hvilke Nansen-tekster jeg skal undersøke, men hva er det jeg egentlig skal se etter?

3.2.1 Hvordan koda jeg kildematerialet?

I likhet med Walker (1995) skal jeg kode to tekster etter behov for makt, tilhørighet og måloppnåelse. Jeg skulle gjerne tatt for meg flere tekster i analysen, men til forskjell fra Walker

har jeg ingen forskningsassistenter som kan kode Nansen-tekstene parallelt med meg. Dessuten begrenser beklageligvis tidsrommet og antall sider jeg har til rådighet meg i utarbeidinga av denne masteroppgaven. Derfor mangler jeg blant anna et tydelig mål på samsvar mellom observatører [intercoder reliability], men sett bort ifra dette har jeg forsøkt å kode tekstene mine på samme måte som Walker har gjort med sine. Walker operasjonaliserer behovsvariablene sine ved hjelp av John Atkinsons *Motivations in fantasy, action and society* (1958) når det kommer til behovene for tilhørighet og måloppnåelse, og David Winters *The power motive* (1973) i forbindelse med behovet for makt.

Både Atkinson og Winter har bidratt på psykologifeltet, og i og med at den operasjonelle kodeanalysen er interessert i individets psykologiske sfære, er det derfor forståelig at Walker velger å benytte seg av deres operasjonaliseringer. Jeg valgte dermed også å bruke samme operasjonaliseringer da jeg koda for disse behovene i tekstene til Nansen fordi jeg ønsker å gjøre min og Walkers (1995) analyser så sammenliknbare som mulig. Jeg fant imidlertid ikke forekomster av alle kodene slik de står beskrevet, men jeg velger allikevel å inkludere dem i redegjørelsen, slik at det ikke oppstår skjult informasjon eller misforståelser:

- *Behovet for måloppnåelse (nAch)* koda jeg enten som 1) måldrevet konkurranse, 2) oppnåelse av en unik bragd eller 3) oppnåelse av et langtidsmål.
- *Behovet for tilhørighet (nAff)* koda jeg enten som 1) etableringa, 2) opprettholdelsen eller 3) gjenopprettelsen av et positivt forhold eller vennskap.
- *Behovet for makt (nPow)* koda jeg enten som 1) direkte makthandlinger, 2) følelsesvekkende handlinger eller 3) tegn til maktbekymringer, under betegnelsen «hope-of-power», noe jeg har valgt å oversette til *makthåp*. Denne kodinga gjelder så framtidig ingen av de følgende kriteriene gjør seg gjeldende: 4) Målet om makt er for andres del, 5) individet tviler på egen evne til å påvirke og imponere andre, eller 6) det er tegn til at individer anser makt som mangelfullt og feilbarlig. I så fall faller kodene under «fear-of-power», noe jeg oversetter til *maktfrykt*.

Med andre ord kodes maktbehovet i én av to retninger, utifra hvordan makta framstår for individet. I neste kapittel skal jeg vise hvordan jeg koda tekstene til Nansen etter prinsippene nedfelt i punktene ovenfor, og underveis vil jeg forklare og greie ut om hvorfor jeg har tolka utsagnene slik jeg har gjort, ved å vise til typebeskrivelsene i figur 3.

4. Empiri og analyse

I dette kapitlet er det på tide å begi seg inn i Nansens egne tekster og idéverden, på jakt etter kjennetegn på hans politiske personlighetstype. Jeg begynner med en analyse av «Brev til Sigrun Munthe» fra 1917, før jeg går videre til analysen av «Nationenes Forbunn» fra 1919.

4.1 «Brev til Sigrun Munthe» (1917)

La oss nå gli over hundre år tilbake i tid. Over Atlanterhavets skarpe bølgedaler og endelause sletter, til østkysten av det nordamerikanske kontinentet. Til den 56 år gamle nordmannen som sitter lent over skrivebordet 17. desember 1917, mens pennen hans går varm med ord meint for kvinna på andre sida av havet. Det kan virke som en svunnen drøm, men sjøl om Nansen korresponderte med Sigrun Munthe – den andre kvinna han skulle vise seg å gifte seg med – var han neppe i godt humør på dette tidspunktet. Washington-oppholdet hadde vart mye lengre enn han hadde våga å frykte, og nå nærma det seg juletider. Uten heimreisen i sikte.

Men så, etter å ha skrevet om sine frustrasjoner omkring det langvarige oppholdet, begynner Nansens politiske side å titte fram:

Det er på alle kanter fullstendig impotent politikk efter min mening; jeg synes den hele politiske verdenen, både her og i Europa, er et fullstendig barnekammer av kortsynte dvergpolitikere og eunukker, som fullstendig mangler evnen til å se noenlunde stort på det, og er helt uten en virkelig bærende tanke; en klar og storslått fremtidsplan er jo ikke å øine på noen kant. (...) Å ja, herregud så full verden er av bluff og humbug, både her og annensteds, det har ikke minst denne krigen ubarmhjertig avsløret, og imens, går verden tålmodig til grunne. (*Brev III*, s. 309)

Det første som er framtreddende ved dette utdraget, er hvordan Nansen etterlyser en klar og storslått fremtidsplan. Dette kan være et tegn på Nansens behov for måloppnåelse, ikke minst når det er snakk om å oppnå et langtidsmål for framtidens del. Jeg tolker det som at Nansen ønsker seg politikere med tydelige, felles målsettinger, og denne tolkninga stemmer overens med type C i Walkers reviderte utgave av Holstis typologi. Samtidig kan dette tolkes som en indikasjon på type A, med tanke på ønsket om å søke internasjonale mål, fordi Nansen i dette utsagnet er opptatt av både amerikanske og europeiske politikere, og han har et overordna fokus på den internasjonale verden som heilhet. Politikerne Nansen hadde møtt så langt, både før og under Washington-oppholdet, hadde med andre ord ikke holdt mål, sett med hans øyne.

Videre i brevet til Sigrun, får vi være vitne til Nansens frykt. Å leve med brutalitetene under første verdenskrigs gang satte sine tydelige spor i ham:

Jeg har uhyggelige anelser om og frykt for hvad fremtiden vil bringe, får mer og mer avsky for den hele komedie. (...) det bringer ingensomhelst trøst lenger å tenke på at om hundre år er det alt sammen glemt, for jeg er ikke sikker på at det vil være glemt da, og ikke vet jeg hvad som vil komme ut av omstøpningen, kanskje det som er enda verre? (*Brev III*, s. 309)

Her tolker jeg det som at Nansen har et pessimistisk syn på framtida når han skriver at han uhyggelige anelser, og dette kan være en indikasjon på type C-personlighet hos nordmannen, hvor det er liten optimisme å spore med tanke på den politiske verden, med mindre man omformer det internasjonale systemet fra bunnen av. Men i tillegg finnes det indikasjoner på ei type DEF-personlighet her også: Det kan tolkes som at Nansen meiner framtida er uforutsigbar, og i sammenheng med dette føler han på ei voksende makteslaushet. En av kodene under *maktfrykt* er tvilen på at man kan påvirke den politiske verden, og jeg leser det som at Nansen kjenner på et behov for makt når han ser hvor ille det kan gå.

Den samme følelsen av avmakt oppstår enda en gang litt seinere i brevet, da Nansen skriver om mulighetene for fred:

Nei, nei de skulle sluttet freden for et år siden, da mente jeg jo det rette tidspunktet var der, og jeg hadde rett; jeg angrer på jeg ikke gjorde forsøket, enda jeg vel vet det var fullstendig håbløst, og ikke hadde ført til noen ting; men så hadde jeg da hat samvittigheten fri, skjønt det er jo så sørgerlig liten betydning, og er bare egoisme. Og nu? nu kan en absolut ingenting gjøre, bare sitte fortvilet maktesløs og se på at alle ens sørgeligste forutsigelser går i oppfyllelse en efter en. (*Brev III*, s. 309)

Igjen finner jeg indikasjoner på at Nansen var pessimistisk innstilt. For ham er det håpløst å skulle prøve å endre på noe. Han nevner sjøl at han kun kan sitte og observere krigen, uten noe å foreta seg, mens makteslausheta vokser. Slik som i forrige utdrag, er dette på den ene sida tegn til type C-personlighet, men på den andre er det samtidig et behov for makt, nærmere bestemt en tvil om Nansens makt og evne til å kunne påvirke situasjonen.

Allikevel er det en slags optimisme å finne fram til mot slutten av brevet. Nansen tillater seg å dagdrømme mens ordene triller, og han skriver:

Å, du impotente forsyn, hvor idiotisk kortsynt disse ledende unnermålmenn har stellet det altsammen til. Tenk om verden nu hadde en eneste statsmann med makt til å gjøre no'e! (...) Det verste er at jeg har, trots alt, en intens følelse av at verden kunde enda reddes hvis bare mannen var der, mannen med kraften til å overbevise, og med mot til å handle. (*Brev III, s. 310*)

Til forskjell fra de tidligere utdragene fra brevet til Sigrun, er det en mer optimistisk Nansen vi kanskje får øye på her. Han tenker at om verden også hadde én eneste statsmann med makt og vilje til å gjøre noe, så kunne situasjonen sett annerledes ut. Dette sammenfaller med ei type A-personlighet, hvor optimismen er sterkt knytta til lederens vilje og evne til å handle. Og i tillegg tolker jeg det som at Nansen ser på en slik statsmanns handling som en unik bragd dersom det skulle skje; at det må noe virkelig unikt til for å rette opp i skadene etter krigen. Jeg tolker denne higen som et tegn på Nansens behov for måloppnåelse, nærmere bestemt som behovet hans for å oppnå målet om å få slutt på de brutale kampene for godt.

Brevet til Sigrun Munthe er kort og inneholder kanskje ikke et mangfold av koder, men den private, politiske Nansen kommer allikevel til syne både i og mellom linjene. Som forventet er det foreløpig ingen tegn til Wilsons fjorten punkter, men det er ikke merkelig med tanke på at punktene ikke var offentliggjort ennå. I neste delkapittel derimot skal vi bevege oss over til den mer offentlige Nansen, ei stund etter at Wilson hadde presentert punktene sine, før vi slår sammen indikatorene og avdekker hvilken personlighet Nansen faller inn under.

4.2 «*Nationenes Forbunn*» (1919)

Vi flytter oss nå noen år fram. I tida mellom brevet til Sigrun og talen vi nå skal begi oss ut med, skulle handelsavtalen mellom Norge og USA havne på plass, Nansen skulle vende tilbake til norsk jord og første verdenskrig skulle omsider ende 11. november 1918. Med Wilsons tanker i baklomma, var Nansen nå mer enn klar for å begynne på arbeidet for denne nye verdensordenen, men han ville få med seg det norske folket også. På dette tidspunktet, i 1919, var Nansen investert i Wilsons idé om et internasjonalt forbund av stater, og han åpner derfor talen sin ved å vise til det fjortende punktet som løsninga, og som veien til verdens frelse:

Nationenes Forbunn – det har blit tidens løsen. Sjelden – om noensinne – har menneske oplevet at en politisk tanke på så kort tid har vokset sig frem fra det ubemerkede til å bæres på alles leber, og vinne almindelig tilslutning. Fra å være en skjønn drøm, som de enkelte unnerhollet sig med i ledige stunner, har denne idé på få år vokset sig så sterk, at den vel kan sies å være den hvori mange nu ser verdens frelse. (*Nansens røst II, s. 547*)

Jeg leser dette som at Nansen ser på Folkeforbundet som en unik bragd, og at dette taler for hans behov for måloppnåelse. Endelig er den store framtidsplanen til stede, sett med hans øyne, og i tillegg ser det ut til at Nansen tenker at idéen om forbundet kan være med på å forene mennesker fra heile verden. Sistnevnte er kanskje en indikasjon på at Folkeforbundet kan opprette et positivt forhold og samhold mellom folkene, og jeg tolker dette i retning av Nansens behov for tilhørighet. Han ønsker å være en del av fellesskapet Folkeforbundet legger grunn for. Og ettersom det er både et behov for tilhørighet og måloppnåelse, peker dette mot ei type C-personlighet. Nansen har med andre ord kanskje fått øynene opp for at det er mulig å omforme det internasjonale systemet allikevel, med Folkeforbundet som løsninga.

Videre er Nansen klar over at det ikke er han som sitter med makta, men han er samstundes tydelig på at forbundet må bygges av folkene slik at målene kan sikres best mulig:

For os som ingen avgjørelse har, og som derfor står mere uavhengig overfor de særlige interesser, kan det synes naturlig først og fremst å søke klarhet over hvordan vi kan tenke oss det Nationenes Forbunn bygget, som skulde sikre en fremtidig verdensordning, tilfredsstillende for menneskehetens i sin almindelighet, og for de små folk i serdeleshet. Et av målene i denne krig var jo netop beskyttelse av de små nationer. (*Nansens røst II*, s. 547)

Her er det tegn til den samme tvilen rundt eigen makt og innflytelse som man finner spor av i brevet til Sigrun Munthe, men noe har samtidig endra seg. Denne gangen, to år seinere, har Nansen funnet fram til ei tydelig målsetting innafor et forståelig rammeverk, noe som kjennetegner både type B- og type C-personligheter. Det er som om Nansens behov for måloppnåelse trumfer maktbehovet hans. Som om makttvilen ikke greier å vippe ham av pinnen nå som han har et klart mål å arbeide for. I tillegg kommer Nansens kjærlighet for de små nasjonene fram i dette utsagnet, og dette kan knyttes til Wilsons punkter om hvordan små stater som Belgia, Romania og Serbia fortjener å komme seg på beina. Det er samtidig ikke sikkert utifra dette utsagnet nøyaktig hvilke småstater Nansen sikter til, men det er ikke utenkelig at han meinte de europeiske småstatene som hadde lidd under krigen.

På dette tidspunktet i talen, går Nansen dypere inn i hva han anser som forbundets viktigste og mest sentrale oppgave:

Den første og viktigste oppgave for forbunnet for øieblikket må da være å finne den beste ordning som kunde sikre en varig fred på jorden, og for alltid forhindre krig og enhver gjentagelse av disse års elendighet i Europa. Det vil med andre ord si, intet mindre enn at istedenfor det hittidige

internasjonale anarki med folkenes selvtekt, skal der opprettes en ny verdensorden bygget på rett og lovmessighet mellom folkene istedenfor makt. (*Nansens røst II*, ss. 547-548)

Her leser jeg det som at Nansen opplever at internasjonale målsettinger endelig står på agendaen, og dette peker mot ei type A-personlighet. Men på samme tid vedkjenner Nansen at det fram til nå har vært det internasjonale anarkiet, hvor det er folkenes kamp mot hverandre, som har forårsaka konflikt. Dette peker mot ei type DEF-personlighet, og mer spesifikt mot type F ettersom det er denne personlighetstypen som anser det internasjonale anarkiet som kilden til konflikt. Her er det med andre ord motstridende indikasjoner. Og det samme gjelder for tegnene til Nansen ulike behov i dette utsagnet. For det første tolker jeg det som at Nansen ser på forbundet som en unik måloppnåelse, og at det vil fullføre det langsiktige målet om fred mellom folkene. For det andre leser jeg Nansens håp om fred som ei etablering av et positivt forhold mellom verdens stater, og for det tredje finnes det spor av Nansens syn på makt mot slutten av utsagnet. Her er Nansen tydelig på at det må være rett som råder, istedenfor makt, og jeg velger å tolke dette som at han anser makt som noe mangelfullt og feilbarlig. Med andre ord kommer alle behovene til syne hos Nansen i det foregående utsagnet.

Nansen taler videre, og han kommer inn på viktigheta av at forutsetningene for forbundet må være på plass, og at verdens folk må være innstilte på samarbeidet som venter dem:

Men for at dette kan nås, må det jo være en forutsetning at alle folk binner sig til herefter å la alle tvistigheter sig imellem avgjøre ad fredelig vei, ved forlik, vollgift eller dom. Krig kan ikke lenger anerkjennes som en lovlig institusjon til endelig avgjørelse av trette; angrepskrig må nu en gang for alle erklæres for det den er – en forbrydelse (...). (*Nansens røst II*, s. 548)

I dette utsagnet er det behovet for tilhørighet som skinner igjennom når Nansen snakker om at folkene må binde seg til heretter å følge den nye ordenen. Tanken om å opprettholde dette nye fellesskapet er tilstedeværende. Og det finnes også en indikasjon på at Nansen meiner at man må handle raskt nå som muligheta byr seg. For type A-personligheter er det viktig å gå til aksjon når sjansen for forlik oppstår, og jeg tolker Nansen i denne retninga i dette utdraget. Det står altså den politiske Nansen nært å ville bevare det fredelige samholdet.

Etter dette svinger Nansen innom enda et av Wilsons fjorten punkter, når han fordrer at tida må være kommet for at folkene kan legge ned våpnene sine:

Dette er altså å anerkjenne gjennom selve forbunnet endog angrepskrig, som fullt lovlig unner visse former og visse forutsetninger, og ingen stat kan følgelig anse sig som sikret mot krigen særlig hvis den har brysomme naboer. Men i så fall utelukkes muligheten av nationenes avvebning, ja tilmed en rimelig begrensning av rustningene for å unngå kaprustning må synes vanskelig; og det hele vil tilslutt fortsette efter samme linje som før, bare meget verre. Men nu – om noensinne – måtte vel muligheten være der for at folkene virkelig kunde ordne sig på en mer fornuftig vis, og legge sine våben ned – nu da hele Europa gisper i avmakt efter den utarmende ødeleggelse. (*Nansens røst II*, s. 548)

Å ønske seg avvæpning av stater, med andre ord at statene skal nedprioritere og kutte i sine militære ressurser, er en indikasjon på type A- og C-personlighet. Disse personlighetstypene verdsetter andre ressurser enn de militære, og vil utsette bruken av vold så lenge som mulig. I dette sitatet passer Nansen inn i disse to, men samtidig tolker jeg det som at det et snev av pessimisme i ham òg, at optimismen svekkes over tid, noe som kjennetegner personlighetstype DEF. Når han skriver at tida endelig må være inne, så leser jeg det som at han meiner det må skje nå eller aldri, fordi viss man utsetter og ikke går med på avvæpninga først som sist, så vil man havne tilbake i de gamle sporene som førte til krigens brutaliteter. Allikevel tolker jeg det som at Nansens behov for måloppnåelse og tilhørighet tvinger seg fram i måten han framstiller denne muligheta som en unik bragd for folkene, og at det er på tide å inngå et samhold. For eksempel skriver han «hele Europa» og bygger dermed under det nye fredsforholdet.

Og i forbindelse med det nye fredsforholdet mellom statene, dette Folkeforbundet, er Nansen tydelig på at diplomatiet må leve i fullt dagslys:

Men for å avskjære alle slike muligheter må det, som et punkt av særlig viktighet, fastslås, at ingen alliancer eller hemmelige overenskomster mellem særskilte nationer innefor Forbundet skal tåles i noen form. Alt hemmelig diplomati, og diplomatiske intriger av hvilkensomhelst art må banlyses, og ingen hemmelige overenskomster mellem stater vil være binnende for noen part. Fremtidens diplomati må leve i det fulle dagslys, og må være gjenstann for full parlamentarisk kontroll. (*Nansens røst II*, ss. 549-550)

Her viser Nansen til Wilsons første punkt om ingen hemmelige avtaler, allianser eller diplomatiske forbindelser. Utsagnet syder i tillegg av målrettethet, som peker mot Nansens behov for måloppnåelse, i form av at han ønsker seg tydelige lover og regler som forbundet skal være med å sørge for. Igjen tolker jeg det som at Nansen er overbevist om at forbundet kan fungere, fordi det er unikt og aldri har funnet sted før i en så internasjonal forstand, men i tillegg

er det en indikator som peker mot Nansens maktbehov her: Jeg leser det som at han forsøker å tenne håpet i lytterne sine ved å legge vekt på at framtidens diplomati må være åpent, under parlamentarisk kontroll og at Folkeforbundet skal være arenaen for statlig samhandling.

Samtidig er Nansen klar over at forbundet må opparbeide seg respekt om det skal kunne fungere som et overstatlig organ. I denne delen av talen er han tydelig på at de nasjonene som måtte kunne lide av forbundets avgjørelser, skal holdes skadesløse:

Men da vil det være av så vital betydning å fremtvinge respekt for Forbunnets avgjørelser, så kunde det synes naturlig i slike tilfelle, at de enkelte nationer som særlig lider, ble, av Forbunnets andre nationer, holdt skadesløs for de tap og vanskeligheter som påføres dem ved Forbunnets bestemmelser. (*Nansens røst II*, s. 550)

I denne sammenheng tolker jeg det som at Nansen vektlegger bruken av andre midler enn de militære, når han viser til at respekt for eksempel kan skapes ved å hjelpe de statene som kommer dårlig ut av militære konflikter. For type A-personligheter er det viktig å vektlegge bruken av midler som legger grunnlag for forhandlinger, og jeg leser det som at Nansen sier dette fordi han ikke ønsker at konfliktenes tapende parter skal fryses ut. Dette kan også tolkes som et trekk ved type C-personligheter, hvor det fremmes at andre ressurser enn de militære kan være nyttige, eksempelvis økonomiske eller moralske ressurser.

Men makt ligger fortsatt sentralt i Nansens bilde av en verdensorden organisert av Folkeforbundet, når han taler for et forbund som skal kunne gripe inn direkte:

Men Forbunnets mål skal ikke bare være det negative: å forhindre fremtidige krige. Det skulde også ha det positive mål: å fremme menneskehetens velferd. Det kan sis at avskaffelse av krig vil indirekte fremme menneskenes velferd, og det er selvsagt sannt. Men Forbunnet kan også ta mange direkte skritt. (*Nansens røst II*, s. 551)

Dette utdraget tolker jeg i retning av at Nansen vurderer hvorvidt forbundet skal kunne gripe inn dersom det på sikt kan føre til det langsiktige målet: Å fremme velferd. Ønsket om å bruke makt dersom det tilbyr høy måloppnåelse, er noe som kun kjennetegner type B-personligheter, så her skiller Nansen seg ut fra de tidligere sitatene jeg har analysert så langt. I samme stund er menneskets velferd noe jeg tolker som ei internasjonal og felles målsetting, noe som peker mot type A- og C-personligheter, men her forekommer altså noe av Nansens motstridenhet. Han har i det ene øyeblikket et behov for makt, gjennom forbundets makt, men han har også et behov

for å oppnå målet sitt: Å skape en fredelig verden gjennom forbundets innflytelse, og oppfordring til diplomatisk og moralsk samarbeid.

Og det er nettopp de mange mulighetene for samarbeid Nansen viser til litt seinere i talen sin, når han skriver:

Vi kan nevne muligheten av et ordnet internasjonalt samarbeide på forskjellige økonomiske og sociale områder. Det er vel unødig å påpeke hvilke heldige følger det kunde ha om man istedenfor nutidens ødeleggende økonomiske konkurrence på kniven mellem nationene, kunde sette følelsen av fellesskap i menneskehetens store sak, og man derved kunde nå frem til internationale overenskomster og sociale lover (...). (Nansens røst, II, s. 551)

Her er det mulig å se en indikasjon på ett av Wilsons punkter, nærmere bestemt punktet om økonomisk frihandel og åpne handelsforbindelser så langt det er mulig, noe jeg tolker som et ønske fra Nansens side om flere internasjonale målsettinger: Med forbundet i spissen kan man inngå flere avtaler på tvers av landegrenser og hav, når det gjelder alt fra økonomi til sikkerhetspolitikk. Nansens behov for tilhørighet trer fram når han viser til følelsen av fellesskap i menneskehetens store sak, og dette peker mot både type A- og C-personlighet. Men en annen detalj som er verdt å merke seg, er det jeg leser som Nansen kritiske holdning til nåtidens ødeleggende økonomiske konkurranser. Var Nansen kritisk innstilt til kapitalismen? Det er ei mulig tolkning, men det er vanskelig å si ja eller nei med utelukkende sikkerhet.

Uavhengig av antikapitalistisk holdning eller ei, så er Nansen overbevist om at Folkeforbundet kan skape vekst og framgang hvor enn det skulle velge å gripe inn:

Det kan vel ikke være tvilsomt, at hvis Nationenes Forbunn først kommer i full vekst, så er det knapt det område av menneskelig virksomhet hvor det ikke kunde gripe in fruktbringende og fremmende. (*Nansens røst II*, s. 552)

Dette tolker jeg som et optimistisk syn på framtida hos Nansen, til forskjell fra den mer pessimistiske tankegangen som var til stede i brevet til Sigrun. Nansens behov for å oppnå langsiktige mål later til å bli tilfredsstilt takket være idéen om Folkeforbundet. Jeg leser det som at han vil ha forbundet etablert så fort som mulig, og at det internasjonale systemet deretter må sørge for at det vokser til sitt fulle potensiale. Denne optimismen finner man tegn til hos type A- og B-personligheter, men kanskje mest A da det ikke er noen tydelige indikasjoner på maktbehov hos Nansen i dette utdraget, så langt jeg kan se.

Allikevel får Nansens nyfødte optimisme bryne seg på utfordringer når han i talen kommer inn på hvordan tvil og mistillit kan virke ødeleggende på Folkeforbundet:

Men er det så, at alle mennesker ser det som det store mål, hvis det kan nås, så kan det nås, og det er vel helst mistilliden som hindrer os fra å nå det. Det synes da å være den ene viktige ting for øieblikket å få ryddet denne mistillid, alle disse "men'er" av veien, danne en eneste broderkjede av vilje runt jorden, og skape i alle folk en fast tro på at Nationenes Forbunn er ikke lenger en drøm over skyene, men en ordning som det bare avhenger av os selv å virkeliggjøre.
(*Nansens røst II*, s. 553)

Det er et spor av optimisme basert på viljen til beslutningstakeren, noe som peker mot ei type A-personlighet, og det hører type C-personligheter til å tru på mulighetene for å endre det internasjonale systemet. Men samstundes åler et trekk fra type DEF-personligheter seg fram når Nansen bemerker hvordan det er tvilen, altså den synkende optimismen, som står i veien for å oppnå målet. Behovet for måloppnåelse er atter en gang sterkt hos Nansen i denne sammenheng, med tanke på hvor unikt Folkeforbundet er, og langtidsmålene ligger klare for dagen, men det finnes også tegn til et maktbehov i måten han forsøker å oppildne lytterne sine til å bli med på å få rydda unna mistilliten som ulmer der ute, slik jeg tolker det. Som den fødte foredragsholder for moderne livsmestring, oppfordrer Nansen lytterne til å ta grep sjøl.

Og dette er ikke siste gangen Nansen forsøker å vekke følelsene til lytterne sine ved å appellere direkte til dem og til resten av verdens folk:

Nu er det folkene selv som gjennom sine demokratiske institusjoner har mulighet for å bestemme innholdet av traktatene, og for å sikre at de overholles i fremtiden. Deres virkekraft vil ikke lenger avhenge av enkelte personers egeninteresse eller grådighet, og dette vil si en helt annen grunnvoll. (*Nansens røst II*, s. 553)

Optimismen trer tilbake i Nansen, slik jeg tolker det, og dette er i seg sjøl egentlig et kjennetegn på type B-personligheter. Samtidig leser jeg dette som optimisme knytta til det å kunne endre det internasjonale systemet ved å delta demokratisk, noe jeg tolker videre som typisk for type C-personligheter. Allikevel er det også et maktbehov å finne i måten Nansen nærer opp under folkets optimisme: Nå er det folkene sjøl som skal bestemme og som skal ha makt, gjennom de demokratiske institusjonene de besitter. Jeg tolker dette som en unik bragd, sett med Nansens øyne, at det endelig er vanlige folks tur å komme til. Behovet hans for måloppnåelse kommer atter til syne. Han skriver sjøl at det er en heilt annen grunnvoll som nå skal vokse fram.

For ifølge Nansen trengs det sårt en ny vei å vandre langs. Han beveger seg nå et lite stykke unna optimismen igjen, og viser til hva som skjer dersom ingenting endrer seg:

Verdens folk har nu atter fått en levende følelse av hvor det gamle anarki, dette internationale selvtekts-system, fører hen. Europa har skjelve på rannen av avgrunnen. Betingelserne for å finne en ny vei er bedre enn noensinne før. (...) Over de nye veie, som fører mot en lysere tid for folkene, står skrevet: Nationenes Forbunn. (*Nansens røst II*, s. 554)

Jeg tolker det som en tydelig faktor at Nansen anser det gamle internasjonale systemet som årsaken til konflikt. Et sjøltektssystem, skildrer han det som, og dette er et trekk som er framtreddende for både type C- og F-personligheter. Men det som er avgjørende for framtida, slik jeg leser Nansen, er at den unike muligheta endelig er her. Det er omsider mulig å skape fredelige forhold mellom folkene, og ikke minst å opprettholde denne freden. Både behovet for måloppnåelse og behovet for tilhørighet glimrer i dette utdraget. Det er nesten som om Nansen er religiøst forankra i måten han beskriver navnet på porten som leder til lyset.

Og sjøl om veien kan være besatt av tvilere og pessimister, ser ikke Nansen på disse holdningene som grunn til fortvilelse:

Men, det vilde ikke være som det skulde, hvis vi ikke ved en korsvei som denne, møtte de vanlige sett av pessimister og tvilende. Idet de ryster på sine kloke hoder, vil de forsikre os at den menneskelige natur ikke lett kan forandres. (...) De skriver sig alle fra den menneskeliges naturs dårlige egenskaper; men skulde det være en grunn til å fortvile? Skulde det ikke meget mer styrke vort håb, i betraktning av at vanskeligheter som bare skyllens menneskelige svakheter, kan overvinnnes av menneskets vilje. (*Nansens røst II*, ss. 554-555)

Nansen vedgår riktignok, slik jeg tolker det, at menneskets natur kan være én av årsakene til at internasjonale konflikter oppstår. Kanskje er det zoologen i ham som ikke slipper taket? At menneskets natur er årsak til konflikt hører til under type D-personligheter, men samtidig er Nansen klar på at menneskets vilje kan overkomme denne typen menneskelig svakhet. Denne optimismen, knytta til menneskets viljestyrke, er en indikasjon på type A-personlighet, og Nansens behov for tilhørighet sammenfaller med dette i måten han maner fram menneskeheten som et felleskap med evnen til å kunne endre framtidens kurs. Slik jeg leser dette, kommer også Nansens behov for måloppnåelse fram fra skyggene, fordi jeg tolker det som at det ville vært

en unik bragd for ham å få være med på å forme et felleskap som makter å overvinne tvilen, pessimistene og mistilliten som råder.

For når Nansen går videre i talen sin, er det denne nyfødte optimismen som flommer ut av ham mens han maner menneskeheta til å bygge framtida:

Men la oss huske at skepticisme og pessimisme, om enn stundom sunne og nyttige, aldri har vært høieste og endelige former av menneskelig intelligens. Nu er tiden kommet for menneskehetens store byggmestre; men de ble aldri funnet mellom tvilere og de vantro. Det er troen og begeistring som bygger fremtiden, og fremtiden tilhører Nationenes Forbunn. (...) Dette forbunns endelige mål er som sagt intet mindre enn å skape en ny verden, bygget på folkenes brorskap, unnerstøttet av en almindelig følelse av fellesskap i arbeide for menneskelig velferd, istedenfor fienskapet og den drepande konkurrence mellem nationene. (*Nansens røst II*, s. 556)

Igjen tolker jeg det som at Nansens optimisme er av den som tilhører type A- eller B-personligheter, men samtidig er Nansens tru på å kunne omforme det internasjonale systemet et kjennetegn på type C-personlighet. Slik jeg leser det, er Nansens fremdeles opptatt av å fremme hvilken unik måloppnåelse Folkeforbundet kan være, og at forbundets langtidsmål er i sikte så lenge man arbeider for et menneskelig fellesskap. Nansens behov for både måloppnåelse og tilhørighet er tydelige i denne sammenhengen, slik jeg tolker ham. Han ønsker å etterlate pessimismen og skeptikerne, til fordel for denne nye ordenen.

Men til hvilken pris, kan man spørre? Jo, for Nansen er det viktig å få Folkeforbundet etablert til enhver pris:

La os bare få Forbunnet for enhver pris, la folkene møtes med den oppriktige og ærlige vilje til å organisere og støtte et forbunn, i hvilket alle nationer forenes for fredens, rettfærdighetens og den menneskelige velferds felles sak, så skal vi se at dette forbunn vil snart vokse og fullkommengjøre sig selv, om dets organisationsformer er aldrig så mangelfulle til å begynne med. For den biologiske lov, at livets og fremskrittets krefter er sterkere enn dødens og degenerationens, holler også stikk for det menneskelige samfunn. (*Nansens røst II*, s. 556)

Nansen viser videre til at den oppriktige og ærlige viljen kan muliggjøre forbundets fødsel, koste hva det koste vil. Denne typen felles og internasjonale målsetting er klassisk for type A- og C-personligheter, og igjen er det de langsiktige målene og bragdene som står i hodet på Nansen, slik jeg tolker behovene hans. Han trekker til og med en parallell til biologiens verden,

og som den zoologen han er forsøker han å male et bilde av menneskehetens kamp mot død og degenerasjon, i livet og framtidens tjeneste. Kan det være verdenskrigen han sikter til? At mennesket kan overkomme disse biologiske svakhetene, krigene og konfliktene, ved å etablere et tilhørighetsbånd seg imellom? Nansens linjer er skarpe: Det er snakk om liv eller død når det kommer til opprettelsen og vedlikeholdet av et nasjonenes forbund.

For framtida er mørk for sivilisasjonene, ifølge Nansen, dersom menneskeheten fortsetter i sitt vante spor, uten å forsøke å endre på det internasjonale anarkiet:

Sett det endelige blir at Europas folk skal mer eller mindre fortsette langs de samme linjer som hittil, og fred og krig være avhengig av de rene tilfeldigheter – hvad så? Ja da kan jeg ikke se annet enn at fremtiden er meget mørk og gir lite håb. Det kreves ikke megen forutseenhet for å se at det internasjonale anarki, grunnet på makt istedenfor rett, som hittil har eksistert og vært anerkjent, må avskaffes, hvis frihet og civilisation skal kunne holde sig i Europa. (*Nansens røst II*, s. 557)

Sjøl om Nansen hittil i talen har forsøkt å holde seg optimistisk, tolker jeg det som at den ulmende pessimismen ikke heilt har sluppet taket ennå. Men i denne sammenhengen leser jeg det som at Nansen bruker pessimismen der ute som brensel for videre handling. For å få lytterne til å kjenne på at fortida var fæl. At krigen var grusom, men at det samstundes finnes et håp i det forbundet som nå skal stiftes. Allikevel er det tilhørende type C- og F-personligheter å utpeke det internasjonale anarkiet som kilden til konflikt. Dessuten er Nansen tydelig på at makt er mangelfullt sammenlikna med lov og rett, og at det vil kreve en enorm prestasjon for å få bukt med det systemet som hittil har eksistert. Europas frihet er det endelige målet.

Og med det går Nansens tale om Folkeforbundet mot slutten. Han ender talen ved å løfte blikket, og ved å krydre språket sitt med skildringer og språklige bilder:

Europas nationer – og også Amerikas med – vil synke dypere og dypere i slaveri unner krigens molok. Alle deres krefter vil bli oppslukt for å betale den siste krig, og forberede sig til den neste. Å fortsette langs denne linje vil til slutt ikke bety noe mindre enn den europeiske civilisations selvmord. Frelsen og fremtiden ligger i en ening mellem folkene, i et folkenes forbund. (...) La os håbe at vort folk må få opleve å være med om å reise den storm som tilslutt vil bruse gjennom all jordens skoger, vil feie mistvilens klamme tåker ut og bringe den renere luft for en ny og lysere fremtid unner troens og tillidens blå himmel. (*Nansens røst II*, s. 558)

Det er nå Nansen forsøker å hamre inn sitt mest grunnleggende poeng. Med det bibelske ordet *molok*, som betyr «konge» eller «noe som krever et forferdelig offer», tegner Nansen en framtidsskisse for verdens mulige veier videre: Vil menneskeheta gå krigens svovelsti, i molokens slaveri mot den siste krig, eller ønsker menneskeheta å finne den reine veien til frelse, lys og fred isteden? Her føyer Nansen seg inn blant type A- og C-personligheter, slik jeg tolker det, i måten han legger vekt på felles, internasjonale målsettinger. Behovet hans for tilhørighet er til stede når henvender seg til sitt eige folk, og ikke minst til enighet *mellom* folkene. Nå håper Nansen å få være med på å reise stormen som skal rydde veien. For slik vil de langsiktige målene – planen som Nansen etterlyste i brevet til Sigrun – komme til livs.

Men det skulle vise seg at Folkeforbundet, tross sine internasjonale og felles målsettinger, kom til å oppleve motstand i årene etter 1919. For det første fikk ikke president Wilson med seg den amerikanske kongressen på å etablere medlemskap, og USA sto dermed igjen på sidelinja av det nyfødte samholdet. For det andre greide ikke Folkeforbundet å imøtegå den voksende frustrasjonen hos det tyske folk etter Versailles-freden. Og for det tredje, noen år etter Nansens død i 1930, makta ikke Folkeforbundet å hindre verken Adolf Hitler, Benito Mussolini eller keiser Hirohito fra å mobilisere sine hærstyrker. Hva Nansen ville tenkt om utbruddet av andre verdenskrig og grusomhetene som fulgte, er det kontrafaktisk å spekulere om i vitenskapelig sammenheng. Men den wilsoniske idéen om et globalt og internasjonalt samarbeid skulle finne ny grobunn i 1945; denne gangen i form av de Forente Nasjoner (FN). Og basert på funnene mine i analysen av Nansens operasjonelle kode, er jeg nesten ikke i tvil om at han ville ha kjempa like iherdig for FN som han gjorde for Folkeforbundet i si tid.

5. Diskusjon og konklusjon

Vi skal nå tre fram til nåtida igjen, og granske dataene med et heva blikk. I dette kapitlet skal jeg oppsummere funnene fra den foregående analysen, og deretter forsøke å plassere Nansen innfor Walkers reviderte utgave av Holstis operasjonelle kodetypologi. Jeg skal også avkrefte eller bekrefte hypotesene mine, og dermed friste å si noe om Nansen og Wilson var enige med hverandre, og i så fall hvilken grad av enighet det kan være snakk om. Til slutt vil jeg komme med et delkapittel hvor jeg skal diskutere den operasjonelle kodeanalysens nytteverdi, oppgavens validitet og reliabilitet, og om det finnes alternative forklaringsmåter.

5.1 Nansens operasjonelle kode

I analysen min fant jeg indikasjoner som pekte i forskjellige retninger når det kommer til Nansens operasjonelle kode. Slik som litteraturen tilsier, er Nansen en sammensatt karakter og noen ganger et paradoks. I tabell 2 under har jeg oppsummert funnene mine av hvilke behovsforestillinger som kommer til uttrykk i de to Nansen-tekstene, og jeg har også samla tegnene som peker mot de ulike politiske personlighetstypene i tabell 3, som jeg presenterer like etterpå:

FORESTILLINGSFREKVENSER			
Behovstyper	Brev til	Nationenes	Totalt
	Sigrun Munthe (1917)	Forbunn (1919)	
nAch (måloppnåelse)	2	19	21
nAff (tilhørighet)	–	14	14
nPow (makt)	2	7	9

N	4	40	44

Tabell 2: Fordelinga av behovsforestillinger.

I tabell 2 ser vi at Nansen i størst grad påvirkes av sitt behov for måloppnåelse, deretter hans behov for tilhørighet og i minst grad av hans behov for makt. Dersom vi ser til figur 3, altså Walkers reviderte utgave av Holstis operasjonelle kodetypologi, ser vi at dette må bety at Nansen passer inn under ei type C-personlighet. Samtidig strekkes Nansen mellom ei type A- og B-personlighet med tanke på at han fortsatt påvirkes av sine behov for tilhørighet (type A) og makt (type B). Men det er i denne analysen behovet for måloppnåelse som er tydeligst til

stede i tekstene hans. Og på grunn av at behovet for tilhørighet er sterkere enn behovet for makt, gir det meining at Nansen dreier mer mot type A-personlighet enn B, men at han ender opp et sted innafor rammene til ei type C-personlighet.

Et liknende resultat oppstår dersom vi kontrollerer for tolkninger direkte knytta til typene:

PERSONLIGHETSINDIKATORER			
Personlighetstyper	Brev til	Nationenes	Totalt
	Sigrun Munthe (1917)	Forbunn (1919)	
Type A	2	12	14
Type B	–	6	6
Type C	3	13	16
Type DEF	1	6	7
N	6	37	43

Tabell 3: Fordelinga av personlighetsindikatorer.

Resultatet i tabell 3 er dog mer dreid mot ei type A-personlighet, slik jeg har analysert det, noe som kan bety at Nansen egentlig er nærmere type A-personlighet enn behovsforestillingene skulle tilsi. Men dette kan også være fordi type A- og C-personligheter har mange fellestrekk. Begge er for eksempel opptatt av felles, internasjonale målsettinger, og begge ønsker å unngå bruken av vold så lenge som mulig. Både type A og C vektlegger dessuten ofte andre ressurser enn de militære. Dermed er det forståelig at Nansens politiske personlighet kan være et sted i gråsonen, men viss vi tar høyde for fordelinga av behovsforestillinger i tabell 2, kan det tyde på at Nansen veier litt mer over i type C enn han gjør type A.

Om vi deretter sjekker dette opp mot Walkers frekvenstabell i tabell 1, ser vi tydelig at Nansen ikke passer perfekt inn i ei type C-personlighet. For om Nansen skulle passa inn fullstendig, måtte behovet hans for måloppnåelse og tilhørighet vært like, mens behovet hans for makt skulle vært en åttendel av nAch og nAff. Men som Walker antar i antakelse A3, er det ikke slik at individet nødvendigvis hører til under sin personlighetstype ved alle anledninger viss det oppstår en sterk nok ytre eller indre stimuli. Dersom vi regner oss fram til forholdstallene mellom de ulike behovene, finner vi at Nansens behov for måloppnåelse er 1,5 ganger (X_1)³ større enn behovet for tilhørighet, mens det er 2,33 ganger (X_2) større enn behovet

³ $X_1 = nAch / nAff$ | $X_2 = nAch / nPow$

for makt. Ved hjelp av Walkers (1995) frekvensfordeling kan vi deretter undersøke hvilke plasseringer Nansen ligger på i forbindelse med de gitte forholdstallene:

nAch (Nansen): Behov for tilhørighet (type C) = 8

nAff (Nansen): Behov for måloppnåelse = $8 / X_1 = 8 / 1,5 = \underline{5,33}$

nPow (Nansen): Behov for makt = $8 / X_2 = 8 / 2,33 = \underline{3,43}$

Med disse koordinatene i mente, kan vi se hvor Nansen opptrer ellers dersom hans største behov – behovet for måloppnåelse – er satt til frekvens 8, som er standard for type C. 5,33 i frekvensverdi på behov for måloppnåelse tilsvarer derimot ikke ei type C-personlighet (frekvens 8), men ligger nærmere type B (frekvens 6). En grunn til at Nansen ligger nært type B i dette tilfellet, kan være at både type B- og C-personligheter kjennetegnes av et høyt behov for måloppnåelse, og at høye verdier på denne variabelen dermed kan være utslagsgivende for begge disse kategoriene. En annen grunn kan være Nansens voksende optimisme med tanke på ei framtid forma av Folkeforbundet, fordi et optimistisk syn på framtida er et av de typiske kjennetegnene på type B-personlighet, til forskjell fra C.

Om vi beveger oss videre til Nansens behov for makt, ser vi at en frekvensverdi på 3,43 ikke tilsvarer den forventa verdien man finner blant type C-personligheter (frekvens 1). Denne verdien ligger derimot nærmere frekvensene til både type E- (frekvens 4) og F-personligheter (frekvens 3), men aller nærmest type F, dog med små marginer. Ei forklaring på hvorfor Nansens behov for makt opptrer nært type F, kan ligge i måten Nansen anser det internasjonale anarkiet, med sin konkurranse, brutalitet og selvtekt, som kilden til konflikt, noe som er typisk for type F-personligheter. Det kan også forklares ved å se til Nansens gnagende pessimisme, for sjøl om optimismen kaprer ham etter at idéen om Folkeforbundet kommer på banen, er det allikevel en pessimistisk del av ham som ikke greier å slippe taket. Denne typen tvilende tankegang er et av kjennetegnene på DEF-personlighet, noe som kan forklare hvorfor Nansens maktbehov er større enn det ei type C-personlighet skulle tilsi.

Nansens operasjonelle kode er altså like kompleks som litteraturen om ham. På den ene sida tilhører han type C med sitt ønske om å omforme det internasjonale systemet slik at harmonien i menneskeheten får komme til uttrykk. Kilden konflikt, sett med hans øyne, er det internasjonale anarkiet som driver statene til konkurranse og krig. Han søker felles målsettinger – menneskehetas velferd – og han ønsker å ta i bruk andre ressurser enn de militære for å skape samhold, samarbeid og vekst på alle tenkelige samfunnsområder. Men på den andre sida tilhører

han type B for sin voksende optimisme, type A for hans fokus på internasjonale målområder og type DEF i måten han ser hvordan optimismen kan svekkes over tid dersom ikke tvilen og mistilliten ryddes av veien. Det er med andre ord mulig, basert på funnene i min analyse, å trekke en slutning om at den politiske Nansen i størst grad faller inn under ei type C-personlighet, men man skal samtidig være forsiktig med å overse nyansene.

5.2 Nansen og Wilson: enige eller uenige?

Nå som jeg har redegjort for mi tolkning av Nansens politiske personlighetstype, er tida inne for å undersøke om mine funn faller sammen Walkers funn av president Wilson på et dypere, politisk personlighetsplan. I løpet av min analyse har det allerede forekommet indikasjoner på at Nansen i det minste var enig med Wilson på enkelte saksområder. Talen «Nationenes Forbunn» er et levende eksempel på hvordan Nansen lot seg bergta av Wilsons fjortende punkt, og i løpet av teksten viser Nansen til Wilsons punkter om generell avvæpning (punkt 4), stønad til skadeskutte stater (punkt 6-13), frihandel (punkt 3) og nytt diplomati uten hemmeligholdte allianser eller avtaler (punkt 1). Under omstendighetene lagt fram i min oppgave, er det altså mulig å bekrefte førstehypotesen min: Nansen *var* enig med Wilson på enkelte saksområder.

Men hva med andrehypotesen min? Som vi ser i foregående avsnitt har Vogt rett i at Nansen lot seg rive med av Wilsons fjorten punkter, men hva så med Nansens og Wilsons operasjonelle koder? Er de sammenfallende eller ulike? Walker har i sin analyse av Wilson en oversikt over presidentens behov for måloppnåelse, tilhørighet og makt basert på analyser av presidentens taler under forhandlingene i Versailles etter første verdenskrig (Walker, 1995, s. 708). I tabell 4 har jeg samla både mine og Walkers resultater, for å anskueliggjøre dem:

OPERASJONELLE KODER		
Behovstyper	Fridtjof Nansen	Woodrow Wilson
nAch (måloppnåelse)	21	12
nAff (tilhørighet)	14	2
nPow (makt)	9	30
N	44	44

Tabell 4: Fordelinga av behovsforestillinger i min analyse og Walkers (1995).

Walker benytter seg av en kjikvadrattest [goodness-of-fit test] når han sammenlikner Wilsons operasjonelle kode med eksterne modeller (Walker, 1995, s. 708). I denne oppgaven vil jeg forsøke å gå i samme bane, fordi det ved hjelp av en kjikvadrattest kan være mulig å bekrefte eller avkrefte systematisk sammenheng mellom det forventede behovet for måloppnåelse, tilhørighet og makt, og det observerte. Dersom Vogts inntrykk av den politiske Nansen stemmer, og at de var enige på et dypere plan, burde kjikvadratet i så fall være så nært null som mulig etter denne testen fordi det vil bety at de sammenfaller. Wilsons operasjonelle kode vil dermed opptre som de forventede verdiene, mens Nansens vil utgjøre de observerte. Ifølge Ringdal (2014) er det vanlig i samfunnsvitenskapen å nytte seg av et signifikansnivå på 0,05, og med to frihetsgrader [$df = (K - 1) = (3 - 1) = 2$] betyr dette at kjikvadratet ikke kan overstige en verdi på 5,991 med signifikansnivå $p < 0,05$. I så tilfelle vil nullhypotesen bestå: At Nansen og Wilson *ikke* var enige på et dypere, politisk personlighetsplan.

I tabell 5 viser jeg hvordan jeg har regna ut kjikvadratet basert på den klassiske varianten som Ringdal (2014, s. 338) greier ut om:

RUTER (K)	Nansen (O)	Wilson (E)	O – E	(O – E) ²	(O – E) ² / E
1 (nAch)	21	12	9	81	6,75
2 (nAff)	14	2	12	144	72
3 (nPow)	9	30	-21	441	14,7

$$X^2 = \underline{93,45}$$

Tabell 5: Kjikvadrattest basert på mine funn og Walkers (1995).

Det forekommer umiddelbart at det observerte kjikvadratet på 93,45 i denne testen er høyere enn den kritiske verdien på 5,991 ($df = 2$; $p < 0,05$). Sammenhengen mellom Nansens og Wilsons operasjonelle koder er ikke statistisk signifikant, og nullhypotesen beholdes. I tur og orden avkrefter dette min andre hypotese. Det skal samtidig påpekes at kjikvadrattesten egnest seg best med utvalg hvor ingen av de forventede verdiene ligger under 5, og dette er problematisk med tanke på E-verdien i rute 2, men Rolke og Gongora (2021) understreker at det har forekommet tilfeller hvor testen var vellykka til tross for lave, forventede verdier.

Konklusjonen min, gitt forholdene og omstendighetene knytta til min analyse og diskusjon, må derfor være at Nansen og Wilson var enige i enkelte sakstilfeller – kanskje mest av alt i forbindelse med opprettelsen av Folkeforbundet – men at de ikke var enige på et dypere, politisk

personlighetsplan grunna deres forskjellige operasjonelle koder. Vogts inntrykk av den politiske Nansen i *Mannen og verden* (2012) er dermed noe unyansert, da det kun viser til enighet på et overfladisk plan og ikke tar for seg ei dybdevurdering.

Allikevel skal jeg ikke framstille svaret som fullt så enkelt. Analysen min bygger tross alt på mine egne subjektive tolkninger av Nansens tekster, noe som skader oppgavens objektive validitet da jeg ikke har flere tolkninger å sammenlikne mine egne med, og jeg har ennå ikke gått inn på utfordringene rundt reliabiliteten heller. Dessuten må resultatene mine diskuteres ytterligere, for å få fram de mulige grunnene til hvorfor og hvordan det har seg slik at Nansen og Wilson har ulike koder. Videre kan det godt hende at det finnes alternative forklaringsmåter som bedre kunne ha avdekket hvorvidt Nansen og Wilson var politisk samstemte på et dypere nivå eller ikke, og i det kommende delkapitlet skal jeg forsøke å angripe dette.

5.3 Den operasjonelle kodeanalysens nytteverdi

For hva betyr det at Fridtjof Nansens og president Woodrow Wilsons operasjonelle koder er ulike? Det betyr for det første at de ikke var enige på alle felter. For det andre betyr det at Nansen og Wilson hadde forskjellige grunnleggende verdensbilder, i og med at behovene deres i en gitt beslutningsprosess ville vært av ulik karakter, basert på funnene mine. Men finnes det fornuftige forklaringer på hvorfor dette kan ha vært tilfelle?

Den operasjonelle kodeanalysen er kanskje på sitt mest nyttige når det kommer til å avdekke hvilke områder beslutningstakere skiller seg ut på. I denne oppgavens tilfelle er det størst sprik mellom Nansens og Wilsons behov for tilhørighet og makt. Ei forklaring på dette kan være at Wilson var en yrkespolitiker, mens Nansen ikke var det. Nansen skreiv sjøl i tekstene jeg analyserte at han tilhørte dem som «ingen avgjørelse har» (*Nansens røst II*, s. 547), og slik jeg tolker ham hadde han heller ikke tid til å være politiker. Nansen-litteraturen maler et bilde av en mann som hadde mange jern i ilden, og som sjeldent satt stille bak en pult på et kontor. Dette ser vi også tegn på i Nansens brev til Sigrun Munthe, hvor han fyrer laus mot politikerne med en anelse av forakt for deres evneveikhet og svake gjennomføringsvilje.

Dermed kan grunnen til spriket mellom Nansens og Wilsons behov for makt og tilhørighet forklares ved Wilsons rolle som amerikansk president; som politiker generelt. Kanskje var det nødvendig for Wilson både profesjonelt og personlig, i den posisjonen han satt i, å ha høyere maktambisjoner enn det Nansen hadde gjennom livet? Ifølge Walker (1995, s. 704) var Wilson farga av et behov for å dominere andre, som et resultat av en tøff oppvekst, og dette kan følgelig ha ført til et sterkere behov for makt i den politiske sfæren. Som beslutningstaker var det dermed

ekstra viktig for Wilson at hans makt kom til livs. Walkers (1995, s. 700-702) antakelse om at individet danner seg dominerende motiver tidlig i oppveksten (A1), gjør seg gjeldende her.

Og i viere forstand kan dette økte behovet for makt også forklare Wilsons lavere behov for tilhørighet, fordi behovene for tilhørighet og makt er motstridende verdier dersom vi ser til Y-aksen i den reviderte kopetypologien i figur 3. Maktpolitikeren i ham vinner fram, til forskjell fra i Nansen, som står på den politiske sidelinja og heller tillater seg å fokusere på målene framfor midlene. For hos Nansen er behovene for makt og tilhørighet mer balansert enn i Wilsons tilfelle, og Nansens høye behov for måloppnåelse kan forklare hvorfor de to andre behovene havner skyggene sammenlikna med behovene i Wilsons operasjonelle kode. Der Nansens politiske personlighet strekker seg mot type A, men mest mot C, beveger Wilsons seg i retning B, men aller mest mot type DEF. Med andre ord kan Wilsons ønske om å etablere Folkeforbundet være grunna på et ønske om å styrke sin makt ved å oppnå den unike bragden et slikt internasjonalt forbund var på den tida, mens Nansens ønske i større grad var drevet av et ønske om tilhørighet og fellesskap mellom folkene i Amerika og Europa.

For det er ved målsettingene deres at Nansen og Wilson er på sitt mest like, slik jeg tolker funnene fra min analyse og Walkers (1995). Behovene deres for måloppnåelse var den variabelen i tabell 5 som opptrådte nærmest den kritiske verdien 5,991 ($df = 2$; $p < 0,05$) med sitt kvadrat på 6,75 – noe som betyr at dette er den mest sammenfallende verdien i denne analysen. Dette underbygger argumentet mitt om at Nansen og Wilson var enige om enkeltsaker, om enkelte målsettinger, sjøl om de ikke delte de samme maktambisjonene eller behovet for tilhørighet. I dette ligger det to viktige poenger: 1) Det er fullt mulig for to individer å være enige om politiske enkeltsaker, uten nødvendigvis å være enige på et dypere plan, og 2) at man skal være forsiktig med å bedømme et enkeltindivids politiske personlighet ut ifra ei sammenlikning med et anna individs politiske personlighet.

Det første poenget innebærer en form for tverrpolitisk optimisme: Det er historia om to beslutningstakere, om to ledere, stater eller allianser, med vidt forskjellige verdensbilder, som allikevel greier å finne konkrete saker å forenes om i større sammenheng. Nansen og Wilson representerer her hvordan den nasjonale og internasjonale politikken, til tross for uenigheter og motsetninger, kan kave seg fram til felles mål og mening, med sine begrensninger naturligvis, men allikevel som et eksempel. Samstundes skal man ikke tolke en slik enighet om enkeltsaker som enighet på et dypere plan, for det har denne analysen vist at kan være fåfengt i lengden, men det viser på samme tid at forenelighetens mulighet ligger der latent.

Det andre poenget peker mot hvorfor statsvitenskapen trenger flere analyser som den operasjonelle kodeanalysen. Dersom man har som formål å kunne forutse hvordan en politisk

beslutningstaker kommer til å handle, eller om man ønsker å avdekke hvilke behov som former handlingene, holder det ikke med overfladiske sammenlikninger. Skulle man forsøkt å predikere Nansens beslutninger basert på Wilsons operasjonelle kode fordi at de var enige om enkelte saksforhold, ville man raskt ha kommet til kort. Nei, det som trengs er dyptgående psyko-politiske analyser som evner å identifisere hvilke drifter som styrer individet, og her har den operasjonelle kodeanalysen, med sitt systematiske design, muligens en unik posisjon.

Men ingen vitenskapelige framgangsmåter er forunt mangel på kritikk. I mitt tilfelle, og spesielt med tanke på mine funn om Nansens operasjonelle kode, må det stilles spørsmål ved oppgavens pålitelighet og gyldighet, ettersom analysen bygger på mine subjektive valg og tolkninger av kildematerialet. Jeg skal først drøfte forskningas pålitelighet, før jeg deretter griper fatt i gyldighetsspørsmålet. I tillegg kunne jeg ha diskutert hvorvidt funnene mine er generaliserbare, men formålet med oppgaven min har ikke vært å generalisere Nansens operasjonelle kode. I enkelte forskningssammenhenger kan man se bort fra dette temaet, for eksempel viss man først og fremst er ute etter å gå dypere inn på et problemområde (Tjora, 2017, s. 238). Målet mitt har vært å undersøke Nansen i dybden i et utvalgt tidsrom, for så å kunne sammenlikne ham politisk med president Wilson, og derfor er ikke generaliserbarhet relevant i mitt tilfelle. Det vil kreve flere og breiere analyser av Nansens politiske personlighet, både i tid og rom, dersom vi ønsker å generalisere hans operasjonelle kode.

La oss nå derimot tre tilbake til spørsmålet om oppgavens kvalitet. Et anna begrep for pålitelighet er *reliabilitet*, og i hovedsak dreier dette kvalitetskriteriet seg om forskningas sammenheng og logikk, samt hvordan forskerens posisjon og forkunnskaper kan komme til å prege diskusjonen og resultatene (Tjora, 2017, s. 235). Den operasjonelle kodeanalysen har sia Nathan Leites' (1951; 1953) innsats på feltet, vært gjennom flere revisjoner og forbedringer via Alexander George (1969), Ole Holsti (1977) og Stephen Walker (1990; 1995), samt Walker et al. (1998). Med andre ord er det god grunn til å tolke den operasjonelle kodeanalysen som internt logisk, og sånn sett har analysen min en sammenheng i forlengelse av at jeg har hatt ei klar oppskrift å følge, men det er ikke sikkert at jeg har benytta denne metoden på korrekt vis. Jeg har basert min framgangsmåte på arbeidet til Walker, og forsøkt å speile hans forskning fordi jeg skulle sammenlikne Nansen og Wilson. Jeg kan altså ha misforstått Walkers forskning, og ei slik feiltolkning vil ha ringvirkninger for resultatene mine. Samtidig har jeg forsøkt å legge fram på så detaljert vis som mulig *hvordan* jeg har gått fram, slik at det skal være mulig for leseren å sjekke min forståelse av den operasjonelle kodeanalysen, og dermed etterprøve framgangsmåtens pålitelighet. Og ved å inkludere kjikvadrattesten, slik som Walker gjør, har

jeg prøvd å styrke påliteligheten ved å inkludere systematiske mål som skal underbygge tolkningene mine.

Når det kommer til Nansen sjøl og tekstene hans, spiller min subjektivitet også en rolle i utvelginga av sitater og tolkninger av dette. Før jeg begynte å skrive denne oppgaven, ante jeg lite om Fridtjof Nansen, anna enn at han var en berømt, norsk polfarer. Jeg leste Nansen-biografiene til Jølle (2011; 2020) og Vogt (2012), og baserte oppgavens problemstilling på det jeg tolka som Vogts inntrykk av den politiske Nansen. Her ligger det flere problematiske utfordringer: For det første er min forkunnskap om Nansen begrensa hovedsakelig til disse biografiene, i tillegg til biografiene i litteraturgjennomgangen, men det finnes nok flere jeg kunne ha lest for å få et enda mer heilhetlig inntrykk. For det andre er det mi subjektive tolkning at Vogt implisitt påstår at Nansen var enig med president Wilson på et dypere, politisk personlighetsplan, da Vogt ikke skriver denne påstanden eksplisitt. Det kan med andre ord være at mitt forhenværende ønske om å behandle Vogt kildekritisk, har ført til at jeg har tolka Nansens operasjonelle kode slik at resultatet mitt skulle tale i favør for mitt argument.

I gjennomgangen av Nansen-litteraturen og valget mitt av primærkilder, var jeg også inne på hvordan min subjektivitet har spilt inn på valg av kildemateriale: Jeg leste gjennom *Nansens brev III* (1963) og *IV* (1966), og *Nansens røst II* (1942) på jakt etter tekster som jeg tolka som egna for å analysere meg fram til Nansens operasjonelle kode, men her kan det hende at jeg har gått glipp av gode primærkilder underveis. For å styrke reliabiliteten, skulle jeg altså ha inkludert flere brev og artikler skrevet av Nansen dersom jeg hadde hatt tid til det, og eksempler på aktuelle tekster nevnte jeg i delkapittel 3.1.1. Men ved å nevne hvilke andre tekster som skulle vært analysert, forsøker jeg også å invitere kommende forskere til å gjøre sine egne analyser og deretter sammenlikne resultatene sine med mine for å avdekke om tolkningene våre av den politiske Nansen sammenfaller eller ikke. Og dessuten tolka jeg «Nationenes Forbunn» som den mest relevante teksten, med tanke på at jeg seinere i oppgaven skulle sette Nansens og Wilsons operasjonelle koder opp mot hverandre, da Wilson var den viktigste forkjemperen for et slikt forbund. Om noen andre tolker en annen tekst som mer relevant, er de velkomne til å analysere den. For å styrke reliabiliteten har jeg forsøkt å grunngi valgene mine av sitater ved aktivt å analysere dem med utgangspunkt i den operasjonelle kodetypologien i figur 3, og ved å anskueliggjøre tankegangen min der og da i analysekapitlet.

Oppgavens gyldighet, bedre kjent som *validitet*, er en annen sak, og omfatter hvorvidt forskninga svarer på forskningsspørsmålet eller ikke, noe som kan være komplisert dersom analysen bygger på fortolkning (Tjora, 2017, s. 232). I gjennomgangen av Nansen-litteraturen påpekte jeg at det eksisterer forskjellige utgaver av Nansen, alt fra om ham som polfarer til

familiemann, og jeg har forsøkt å posisjonere denne oppgaven innfor de tekstene som tar for seg Nansen som et politisk vesen. I den forstand foregår analysen min innfor et kildekritisk rammeverk, og mer spesifikt innfor rammene til den operasjonelle kodeanalysen, og dette i tur styrker oppgavens faglighet. Jeg har allerede redegjort for hvordan min subjektivitet kan ha påvirket mi tolkning av den politiske Nansen og de påfølgende resultatene mine, men finnes det andre framgangsmåter enn den operasjonelle kodeanalysen som kunne ha gitt et mer gyldig svar på hva som kjennetegner Nansens politiske personlighet?

Ifølge Stone et al. (2014) bugner den politiske psykologien av ulike metoder, men som oftest kombinerer forskerne kvalitative og kvantitative trekk når det forskes på politisk personlighet. For eksempel har man *moralsk fundamentteori* [Moral Foundations Theory] og *moralskpolitisk teori* [Moral Politics Theory] hvor forskerne har koda intervjuer for å undersøke forekomsten av liberale og konservative verdier blant kristne (Stone et al., 2014, s. 374). Nå er det naturligvis utfordrende å skulle ha intervjuet Fridtjof Nansen eller Woodrow Wilson, med mindre noen har tilgang på nekromantiens svartekunster, men dersom man skulle analysert den politiske personlighetene til levende beslutningstakere, kunne disse framgangsmåtene vært alternativer til den operasjonelle kodeanalysen.

Når det kommer til alternative politiske personlighetstypologier, er eksempelvis Golemans seks lederskapstyper [Six Styles of Leadership], presentert av Cwalina og Drzewiecka (2019), en mulig vei å gå. De seks typene presenteres med tilhørende kjennetegn og grunnleggende egenskaper, og Cwalina og Drzewiecka bruker typene og deres premisser til å danne seg et koordinatsystem hvor X-aksen representerer *samhold* [communion] og Y-aksen *agens* [agency], noe som kan minne om hvordan Walker (1995) lager et koordinatsystem basert på behovene for makt, måloppnåelse og tilhørighet. Det ville vært interessant å se en analyse av Nansens politiske personlighet basert på Golemans seks politiske lederskapstyper.

Oppsummert kan det dermed løftes fram at det finnes alternative framgangsmåter til den operasjonelle kodeanalysen. Det burde uansett forskes mer på politiske personlighetstyper, og da er det glimrende for forskningas gyldighet at det finnes flere måter å angripe problemstillinga på. Om man enten undersøker levninger, intervjuer eller observerte handlinger, er det uansett med formål om å bidra med å si noe vettug om heilheta. Og den operasjonelle kodeanalysen kan i denne sammenheng være et bidrag på feltet, for som vi har sett er det ikke bestandig at det overfladiske inntrykket av politiske beslutningstakere stemmer overens med indikatorene som ligger i primærkildenes dyp. For det trengs mer forskning, både på Nansens operasjonelle kode, og på politiske personlighetstyper generelt, dersom statsvitenskapen har som hensikt å kunne avdekke hva som driver politisk handling og beslutningstaking.

6. Avslutning

I denne masteroppgaven har jeg analysert Fridtjof Nansens politiske personlighet ved hjelp av den operasjonelle kodeanalysen som framgangsmåte. Jeg har forsøkt å presentere Nansenlitteraturens flerfoldighet, og videre understreka at det er den *politiske* Nansen som er fokusområdet for min oppgaves del. Analysen min er grunna i kildekritikkens skeptiske blikk og generelle rammeverk, fordi formålet mitt har vært å etterprøve et inntrykk av den politiske Nansen som ligger i Vogts *Mannen og verden* (2012) ved å gå direkte til primærkildene. Jeg har lagt fram mine subjektive tolkninger av kildematerialet og redegjort for indikasjonene jeg meiner å ha pekt ut ved hjelp av den operasjonelle kodeanalysens logikk. Problemstillinga mi, og de tilhørende hypotesene, lyder som følger:

P: Var Fridtjof Nansen så enig med president Woodrow Wilson som Vogt skal ha det til?

H₁: Nansen og Wilson var enige i enkelte politiske sakstiltfeller

H₂: Nansen og Wilson var enige på et dypere, politisk personlighetsplan.

Funnene mine bekrefter førstehypotesen og avkrefter andrehypotesen. Jeg har med andre ord funnet indikasjoner på at Nansen og Wilson var enige i enkelte sakstiltfeller, men at enighet mellom de to stopper der. Funnene mine peker mot at Nansens og Wilsons operasjonelle koder ikke stemmer overens, gitt forutsetningene i min analyse, og dermed er svaret på forskningsspørsmålet mitt at Nansen og Wilson i liten grad var enige med hverandre. Nansens operasjonelle kode faller i stor grad under type C, med flere innslag av A og noe B, mens Wilsons tilhører type DEF, med enkelte elementer som kjennetegner B.

Det som funnene mine også har vist, er at statsvitenskapen kan dra nytte av å inkludere det psykologiske aspektet i sine analyser av politiske beslutningstakere. Psykologien kan bidra med å gi et dyrebart innblikk i hvorfor individer handler som de gjør og om hvilke rammer de opererer innafor, og kan dermed stå i nyttig kontrast til teorier på høyere analysenivå, eksempelvis analyser på internasjonalt eller statlig nivå. For om det er noe statsvitenskapen sårt trenger, så er det et mer nyansert begrepsapparat og en breiere forståelse av virkeligheta etter hvert som analysene vokser seg stadig mer kompliserte. Det hører med at man må være enda mer kritisk innstilt når informasjonsmengden tross alt er i konstant oppblomstring.

Jeg har skrevet denne masteroppgaven som ei avslutning på min femårige lektorutdannelse innafor nordisk og statsvitenskap, og den kildekritiske tilnærminga er mer relevant enn

noensinne i den norske læreplanen. I ei tid med florerende feilinformasjon og datamateriale fra alle kanter, trengs det ei systematisk tilnærming – som den operasjonelle kodeanalysen – for å kunne forsøke å finne fram til pålitelige argumenter. Fridtjof Nansen er i tillegg en viktig og kompleks figur i norsk historie, og ikke minst er han relevant for samfunnskunnskapen med tanke på hvor standhaftig han kjempa for opprettelsen av Folkeforbundet, som skulle utvikle seg til FN; den viktigste internasjonale organisasjonen per dags dato. Elevene kan dra nytte av å lære at den internasjonale institusjonalismen ikke er tankegods henta fra i fjor, men at det er del av en langt større og vidstrakt tradisjon som strekker seg hundrevis av år tilbake.

Samtidig var ikke Nansen den sterkeste diplomaten, ifølge Iver Neumann (2022) ved Fridtjof Nansens institutt, og det er sannhet i denne påstanden. Nansen var egenrådig og lite interessert i å samarbeide på bakkenivå med mindre han absolutt var nødt, sjøl om han ofte var en talsmann for det strake motsatte. Igjen klinger det av Nansens paradoksalitet: Han var på den ene sida en mann med internasjonale målsettinger, som ønska seg felleskap mellom folkene og statene i verden, og den unike posisjonen hans satte ham i situasjoner hvor han fikk bryne seg på diplomatiske forhandlinger, sjøl om han ikke kunne fordra å forhandle med udugelige og tafatte politikere. Men på den andre sida var han en einstøing med et umettelig gjennomføringsbehov, koste hva det koste ville, og noen ganger kunne han ikke forstå hvorfor ingen bare gjorde det som trengtes. I dette spennet mellom Nansens ulike sider, ligger kanskje det mest menneskelige ved ham: Han var motstridende og full av konflikt, men til tross for dette forsøkte han å arbeide for et sterkere internasjonalt felleskap, med varierende resultater. Denne viljen til å handle, sjøl om resultatet ikke alltid ender opp slik man skulle ønske, er noe norske elever, diplomater og statsvitere kan dra nyttig lærdom av, slik jeg ser det.

Innledningsvis nevnte jeg at det i 2022 er ett hundre år sia Nansen fikk Nobels fredspris for sitt humanitære arbeid i Øst-Europa i kjølvannet av første verdenskrig. Det går et kaldt gufs nedover ryggen ved tanken på dette, for i skrivende stund pågår det atter krig på ukrainsk jord, kanskje til og med i nærheta av der Nansen og hans medhjelpere dreiv med nødhjelp. Det skrives og diskuteres i alle retninger i mediene om hvordan og hvorfor denne krigen i det heile tatt finner sted. For hva er det egentlig Russland, med president Vladimir Putin i ledelsen, tenker på når han trosser Vestens og NATOs advarsler? Dette låter som ei kommende problemstilling, slik jeg tolker det. Kanskje det er dags for flere operasjonelle kodeanalyser av Putins politiske personlighet? For ei slik tilnærming vil i det minste synliggjøre Putins motiver ytterligere, i denne ellers så tjukke tåka av ulike tolkninger som ikke later til å lede framover på vitenskapelig vis. Og kanskje da, når statsviterne lærer mer om de psykologiske behovene som ligger til grunn hos beslutningstakerne, at de politiske handlingene begynner å gi meining?

Kildeliste

- Atkinson, J (red.). (1958). *Motivations in fantasy, action, and society*. Princeton, New Jersey: Van Nostrand.
- Özdamar, Ö. (2017). Leadership Analysis at a 'Great Distance': Using the Operational Code Construct to Analyse Islamist Leaders. *Global Society*, ss. 167-198.
- Bjørke, H. (1992). *Fridtjof Nansen – eventyret og freden*. Oslo: Folkereisningen mot krig.
- Brøgger, W. C., & Rolfsen, N. (1896). *Fridtjof Nansen (1861-1893)*. Det nordiske forlag.
- Brøgger, W. C., & Rolfsen, N. (1897). *Fridtjof Nansen (1893-1896)*. Det nordiske forlag.
- Chetail, V. (2003). Fridtjof Nansen and the International Protection of Refugees: An Introduction. *Refugee Survey Quarterly*, ss. 1-6.
- Cwalina, W., & Drzewiecka, M. (2019). Who Are the Political Leaders We Are Looking for? Candidate Positioning in Terms of Leadership Style. A Cross-Cultural Study in Goleman's Typology. *Journal of Political Marketing*, ss. 344-359.
- Dyson, S. B., & Parent, M. J. (2018). The operational code approach to profiling political leaders: understanding Vladimir Putin. *Intelligence and National Security*, ss. 84-100.
- Feng, H. (2005). The Operational Code of Mao Zedong: Defensive or Offensive Realist. *Security Studies*, ss. 637-662.
- Furukawa, T. (1930). A Study of Temperament and Blood-Groups. *Journal of Social Psychology*, ss. 494-509.
- George, A. (1969). The 'operational code': A neglected approach to the study of political leaders and decision-making. *International Studies Quarterly*, ss. 190-222.
- Gorshkov, S. P. (2011). Fridtjof Nansen (On the 150th Anniversary of his Birth). *Geography, Environment, Sustainability*, ss. 132-137.
- Greve, T. (1973). *Fridtjof Nansen 1861-1904*. Oslo: Gyldendal.
- Greve, T. (1974). *Fridtjof Nansen 1905-1930*. Oslo: Gyldendal.
- Hagtvet, B. (2010). *Ideologiernes århundre*. Oslo: Dreyers Forlag.
- Hambro, E. (1976). *Fridtjof Nansen og flyktningene: Nansens minneforelesning 11. oktober 1976*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Haas, L. F. (2003). Neurological Stamp: Fridtjof Nansen (1861-1930). *Journal of Neurology, Neurosurgery and Psychiatry*, s. 515.
- Hegge, P. E. (2002). *Fridtjof Nansen – bare én vilje*. Oslo: Stenersen forlag.

- Holsti, O. (1977). The 'operational code' as an approach to the study of political leaders. *Final Report to the National Science Foundation*, Grant SOC 75-15368, Duke University, Durham, N.C.
- Jackson, I. C. (2003). Dr. Fridtjof Nansen a Pioneer in the International Protection of Refugees. *Refugee Survey Quarterly*, ss. 7-20.
- Jølle, H. D. (2011). *Nansen. Oppdageren*. Oslo: Gyldendal.
- Jølle, H. D. (2020). *Nansen. Utfordreren*. Oslo: Gyldendal.
- Jensen, H. S. (1986). *Fridtjof Nansen: en forsker i kamp for fred*. Lyngse: Bogan.
- Kissinger, H. (2014). *World Order*. London: Penguin Books.
- Kjærheim, S. (red.) (1963). *Nansens brev III 1906-1918*. Trondheim: Universitetsforlaget.
- Kjærheim, S. (red.) (1966). *Nansens brev IV (1919-1925)*. Trondheim: Universitetsforlaget.
- Knutsen, T. L. (2016). *A History of International Relations theory*. Manchester: Manchester University Press.
- Knutsen, T. L., & Moses, J. W. (2019). *Ways of Knowing*. London: Red Globe Press.
- Knutsen, T. L., Leira, H., & Neumann, I. B. (2016). *Norsk utenrikspolitisk idéhistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Leites, N. (1951). *The Operational Code of the Politburo*. New York: McGraw-Hill.
- Leites, N. (1953). *A Study of Bolshevism*. New York: Free Press.
- Melve, L., & Ryymin, T. (2018). *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nansen Høyer, L. (1954). *Eva og Fridtjof Nansen*. Oslo: J. W. Cappelens Forlag.
- Nansen, F. (1942). *Nansens røst II: artikler og taler*. Oslo: Jacob Dybwads Forlag.
- Nerbøvik, J. (1969). *Antiparlamentariske straumdrag i Noreg 1905-1914*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Neumann, I. B. (2022). *Diplomaten som helt: Fridtjof Nansen* (uferdig manuskript).
- Ringdal, K. (2014). *Enhet og mangfold*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Rolke, W., & Gongora, C. G. (2021). A chi-square goodness-of-fit test for continuous distributions against a known alternative. *Computational Statistics*, ss. 1885-1900.
- Sørensen, J. (1931). *Fridtjof Nansens Saga*. Oslo: Dybwad.
- Stenseth, B. (1993). *En norsk elite*. Oslo: Aschehoug.
- Stone, S., Johnson, K. M., Beall, E., Meindl, P., Smith, B., & Graham, J. (2014). Political psychology. *WIREs Cognitive Science*, ss. 373-385.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Tolleshaug, B. (2001). *Fridtjof Nansen: en norsk helt i en gresk tragedie?* Oslo: Pax.

- Tupes, E. C., & Christal, R. E. (1992 [1961]). Recurrent Personality Factors Based on Trait Ratings. *Journal of Personality*, ss. 225-251.
- Vogt, C. E. (2012). *Fridtjof Nansen. Mannen og verden*. Oslo: Cappelen Damm.
- Walker, S. G. (1977). The interface between beliefs and behavior: Henry Kissinger's operational code and the Vietnam War. *Journal of Conflict Resolution*, ss. 129-168.
- Walker, S. G. (1990 [1987]). The Evolution of Operational Code Analysis. *Political Psychology*, ss. 403-418.
- Walker, S. G. (1995 [1986]). Psychodynamic Processes and Framing Effects in Foreign Policy Decision-Making: Woodrow Wilson's Operational Code. *Political Psychology*, ss. 697-717.
- Walker, S. G., Schafer, M., & Young, M. D. (1998). Systematic Procedures for Operational Code Analysis: Measuring and Modeling Jimmy Carter's Operational Code. *International Studies Quarterly*, ss. 175-189.
- Whiteley, W. (2006). Fridtjof Nansen (1861-1930). *Journal of Neurology*, ss. 1653-1654.
- Wilson, W. (1918). *Address of the President of the United States*. Uni. of Michigan Library <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015074797914&view=1up&seq=3>
- Winter, D. (1973). *The power motive*. New York: Free Press.
- Wisting, A., & Liseter, I. M. (2004). *Fridtjof Nansen*. Oslo: Cappelen Damm.
- Øverås, A. (1946). *Fridtjof Nansen. Mannen og verket*. Stavanger: Stabenfeldt forlag.

